

до роботи над словом. Література—ремесло дуже тяжке й складне. Не вдавайтесь в розпач від першої невдачі. Працуйте, й перша невдача вам стане за ґрунт для дальших успіхів.

Цей лист ми присвятили більше невдалим творам. У другому листі ми на зразках початківців покажемо ЯК ТРЕБА працювати, а також розглянемо твори початківців, схвалені до друку.

І В А Н Я С А Н

ПРОЛЕТАРСЬКА ФОРТЕЦЯ В СТЕПУ

Н О В І Н И В И

Від кордонів Мелітопільщини і аж до Дніпропетровщини, наче поплутані сліди велетенських ніг, простяглись держфондівські масиви—колишні панські й куркульські землі. Колись тут розкошували Гогайми, Попови, Оберемки й інші, що їх революція викинула з насаджених місць, як добрий хлібороб викидає бур'ян з поля. Спекавшись обридлих господарів, степ перестав бути за арену визиску людини людиною. Частина степу гуляла під бурхливі роки громадянської війни. Навколишня біднота не могла так швидко дати раду цим землям, і на тлі дрібно-власницької мозаїки держфондівські цілини й перемоги вирізнялись рудозеленими плямами з пошматованими краями та спустошеними панськими кублами посередині. Жовтень тутешнім селянам дав землі вволю, і тільки ласі шматочки по краях держфондівських масивів обробляли й засівали навколишні куркулі (визискуючи наймитів),—тим то краї і здавались пошматованими,—а далі від сіл та хуторів, у глиб степу, «господарювали» собі бур'яни, дрофи та зайці. Степ спав. І спав спокійно.

Надійшли роки реконструкції сільського господарства на новий соціалістичний лад. Зліквідувавши панів, трудящі взялися ліквідувати панського спільника—куркуля. За найважливішу команду висоту в боротьбі за соціалізм на селі став радгосп. Два ворожі один одному табори по-різному ставились до радгоспу: біднота ждала від нього допомоги й захисту, куркульня ж відчувала свою поразку й загибель. А на призьбах під хатами, на різних зборах і скрізь, де тільки збирався гурт людей, уже живо дебатували нове пекуче питання: чи утворять тут радгосп, чи ні? Чи буде з нього пугтя, чи не буде?

Ходили землеміри з теодолітами і довгими стальними стьожками, наче гострими ножицями, обкраювали й вирівнювали об-

тіпані краї степових масивів. Мірили, записували, ставили стовпці і йшли далі, а в навколишніх селах суперечки на призьбах жвавішали. Розпорошені по селах і свого часу розвінчані нащадки й родичі Оберемків та Попових, дивлячись на глибокі чорні борозни, проорані поміж межевими знаками, що білили наче хрести на могилах, де навки поховано куркульсько-панське привілля й владу над степом, потай журилися, а сидючи й розмовляючи на призьбі, утішали сами себе: «Нічого з цього не буде». Загрожували, кажучи: «Робити не підемо, коней не дамо,—якщо й посіють, то не впорають».

А тимчасом у сельбудинку збирались комсомольці, щоб обговорити це саме питання, але з іншого боку. На збори сходились, як звичайно, поволі; справніші прийшли раніш, а інші поспізнювались дуженько. У сельбудинку з пошарпаними плякатами і поламаними ослонами вже було людно; хто палив, хто насіння лузав, а хто й газету байдуже переглядав. Сьогодні збори відкриті. Уся молодь разом з комсомольцями має обговорити низку питань. Порядку денного не оголошували завчасно, з центру чи з округи ніхто не приїздив, але багатьох зацікавило те, що збори скликано позачергово.

— А ось і Вася С—ко йде,—озвався хтось.

Василь С—ко був за секретаря осередку. Васею його звали за простоту наймитську. Добряга, веселун, і хоч літами він уже й не комсомолец, але молодечим завзяттям—завжди своя «комса». Як звичайно, засапавшись, із ростебнутим коміром і пакунком «С.-Г. Пролетаря» під пахвою, дзигую влетів і тепер.

— Спізнився я трохи, із землемірами договорився, дані підібрав, щоб куркульня не казала, що брешу, збори зараз відкриваємо,—трохи охриплим з довгих суперечок голосом протарохкотів Вася.—На порядку денному двоє питань: про радгосп і поточні справи.

Обрали голову й секретаря. Доповідача з району не було, отож доповідав Вася.

— Щоб цілком розв'язати зернову проблему, перебудувати по-соціалістичному село, треба перебороти опір куркульства. Для цього вся біднота й середняцтво повинні організовувати колгоспи й артілі. Щоб біднота й наймитство мали надійну підпору в боротьбі з куркулем, наша комуністична партія ухвалила утворити великі радгоспи, що будуть за вогнища реконструкції сільського господарства, за помічників бідноті в колективізації й боротьбі проти куркульства і за командну висоту та рідний притулок для нашого наймитства, де воно вже на нових нивах, цілком по-новому будуватиме своє життя і звідки, мов з неприступної фортеці, штурмуватиме куркульські кубла. Усі наймити повинні кинути куркулів і йти до радгоспу. Там буде 15—20 тисяч га землі, туди дадуть багато тракторів і різних інших машин; будуть ком-

байни, будуть автомобілі; там можна буде навчитися механіки, будуть клуби, радіо, книги, газети. Там буде наша рідна радянська нова нива, де ми покажемо куркулям, як ми вміємо працювати, і де не повинно бути й духу куркульського. Хай живе реконструкція сільського господарства! Хай живе ВКП!—закінчив Вася свою промову.

Посипались запитання. Звідки візьмуть машини? Куди йтиме хліб? Хто і як виплачуватиме за роботу? Де записатись на курси трактористів?

Виступали наймити, захоплено говорили про те, як вони працюватимуть на тракторах. Як прийдуть до свого села на радянських машинах допомагати орати бідняцькому колгоспові, як учитимуться й працюватимуть.

Були тут і куркульські синки та підкуркульники. Вони шипіли, хихотіли, глузували з наймитського молодечого запасу, відчували недобре, говорячи, що не буде, мовляв, пуття з вашої справи, що там вами пани заправлятимуть, гнилим м'ясом харчуватимуть, розбіжтесь, мовляв, ви всі, а якщо й ні, то знайдуться такі, що й ваші машини попсують, і врожаї знищать.

Не далися наймити на куркульську підмову, одностайно ухвалили постанову—усім комсомольцям-наймитам кинути куркулів, піти до радгоспу будувати своє рідне радянське господарство і наперекір куркулям зробити його могутнім, прекрасним і корисним радянській владі.

Так народжувались по селах у запеклій політичній боротьбі з куркульством перші селянсько-пролетарські кадри для майбутнього радгоспу.

Степ ще спав, і спав спокійно, але в селі П-вці не спали куркулі, важко зідхаючи за своїм минулим, не спали й наймити, мріючи про майбутню дружню колективну працю.

Н О В І Л Ю Д И

У рудих латаних свитах, у порваних юхтових чоботях і черевиках, у смушевих шапках і полинялих картузах, з полотняними торбинками за плечима ніби колишні новобранці збирались батраки до тихого заштатного міста О-хова. Хто потягом, а хто й пішки по весінньому талому снігу—вирували вони шукати центра того нового радгоспу, що його землі розкинулись за кілька десятків кілометрів від їхніх хуторів і сіл.

Тоді ще не було обладнаних гуртожитків і затишних їдалень, жили абиде, але звиклі до всяких труднощів пролетарі не журились. Серед них були верховоди, балакучі бідові хлопці, митці розповідати різні жарти й пригоди. Вони збирали навколо себе

братву й розподілати, як комсомольці випроводжали їх із села—під глузування куркулів—дружнім «щасливої дороги», як недавно в Кирила Остапенка вони знайшли яму хліба—пудів із триста, як піймали біля колгоспівської клуні колишнього петлюрівця Миколу Ворovenка з пляшкою гасу. Розказували, жартували, сміялися, лежачи на полу у вільному учпункті і ждучи початку навчання на тракторних курсах.

Складна річ—машина та ще й з мотором внутрішнього горіння! Толоки, гонки, хлипаки, шпулі, вібратори, комутатори й інші «атори», нечувані назви, небачені форми і незрозуміле значення. Багатьом хотілося швидше сісти на машину, взяти до рук стерно—і рушити.

— Ану, Петре, покрути за ручку—поїде чи ні!

— Хай йому лихо! Ще, бува, поїде, то й не вдержимо.

Сиренські скромні фордзони не дуже цікавили хлопців, а от Ойль-Пулі...

— Ну й красуні ж! На отакого б сісти—от попре!—підхвалявав дехто.

По кількох лекціях про значення машини взагалі, про значення різних частин та деталей почали практику. Спочатку вчилися, як заряджати, мастити, чистити, а згодом—як пустити машину і їздити.

— За абеткою перший Анипко. До стерна! На другий номер—Дейнега, на третій—Лобач!—командував механік.

Заворкотів тісний дворик тракторного парку, влаштованого на законсервованому старому млині, записхкали, задиміли старі фордзони, наче сердячись, що ось уже восьму весну знову будять їх на роботу, та ще й на нових нивах, а що найгірше—керують ними молоді, недосвідчені люди. Сердилися старі фордзони.

Багато не зазнавали і, можливо, не зазнають тієї солодкої тривоги, що охоплює людину, яка вперше сіла до стерна складної маловідомої, у сотні раз сильнішої від себе машини. Почуття відповідальності й тривоги ще більшає, коли знаєш, що твоя машина ось-ось здригнє під тобою, коли кожна твоя помилка не тільки дасть привід товаришам поглузувати з тебе, а й катастрофу може спричинити. «А що як рушить, а я не вдержу», думає собі кожний, сівши до стерна.

Головні труднощі перебороли. Змінювалися люди коло стерна на машинах для практики: Анипки, Лобачі, Міненки, Степченки... Дехто сідав до стерна, інші поривалися випробувати свої сили і спритність на пуску трактора, а ще деякі нетерпляче чекали, поки до них дійде черга.

— Назад, уперед! Узяти на гак, зняти з гака! поверт праворуч, ліворуч!—командував механік молодим курсантам, і старі

буркотливі фордзони дедалі слухнянішали в руках завзятих стерничих.

Ще хлопці не позбулися сільських звичок, ще багато негативного в молодому колективі, але колектив творить своє діло. За книжечкою, за газетою у розмовах і суперечках про механіку, техніку і майбутню роботу тут народжується цілком нове явище—товариська солідарність, любов до колективу і пекучий інтерес до великого майбутнього тієї справи, що заради неї вони, кинувши свої рідні села, прийшли сюди, і що їй віддали увесь свій молодечий запал. Два основні елементи революції в сільському господарстві—людина й машина—злились в одну могутню силу.

ПЕРША БОРОЗНА

По глибоких ярах ще лежав посірілий сніг. Річка Конка, що цілком висихає влітку, ще була повновода, і подихи вітру доносили від неї холодний, їдкий туман. У степу вже оживали перші провісники весни. Майворонок високо в блакиті видзвонював свої радісні пісні—сповіщав пролетарів землі про недалекий початок трудового життя в степу. Молочай простягав на зустріч весняному сонечку свої золотаві квіточки. Пахло весною.

У нашому місті, поряд з огидними плітками, сонливими установами, потворною старезною церквою, що безугано гуде своїми чавунними барабанами, збереглися й гарні традиції. Одна з них—це напередодні кожного свята підмітати вулиці й доріжки.

Пролетарське свято Перше Травня за тринадцять років революції не тільки завоювало величезні симпатії й любов у трудящих, а навіть має повагу, як всенародне свято, і серед наших обивателів, отож сьогодні старанно підмітали вулиці й доріжки. Надвечір випав тихий, теплий дощик, наче тільки для того, щоб прибити пил, на воротях і балконах замаяли червоні прапори. Почувався переддень великого дорогого свята.

У гуртожитку № 1, біля тракторної бази, відбувалися збори. Обговорювали пропозицію виступити завтра на демонстрацію при повній зброї—з тракторами—і завтра такі проорати першу борозну. Суперечок було мало—більше практичних пропозицій: що написати на прапорах, як пошикуватися на парадній площі, кого призначити на командира паради. Ухвалили такі гасла: «Даймо республіці мільйони пудів хліба!» «Хай живе індустріялізація сільського господарства!»

Ще ввечора оглянули й приготували машини. На склепі видають новісінький спецодяг, що ще пахне фабричною фарбою. У червоному куточку уквітчують прапори й нарукавники РГ20.

Ранок. Велике свято. Радість сповное груди, коли задумає, що сьогодні, саме ось тепер, не тільки тут, у невеличкому місті, буде

маленька демонстрація, а в усьому Радянському Союзі, в усіх куточках світу, у великих пролетарських центрах і в грізних капіталістичних столицях мільйони пролетарів зберуться на всесвітню демонстрацію пролетарської солідарності. Різні сліди залишить це свято у різних країнах. У нас, в СРСР,—радісну згадку про ще один вільний червоний травень, там у капіталістичних країнах,—робітничу кров, убивства, шибениці, розстріли і довічне ув'язнення. Пам'ятаючи, що де є боротьба, там є й жертви, а де немає боротьби, так немає й перемоги, ми бадьоро зустрічаємо цей радісний святковий ранок.

Проїшли вже перші колони демонстрантів—учні шкіл, профспілкові. Приїхали повні гарби комунарів.

На базі гамір. Машини гуркотять—фордзони гудуть, мов величезні сірі жуки, Ойль-Пуллі ширхають, мов справжні коні, але тільки разів у сто голосніш, і, можливо, у тисячу, а то й у мільйон раз ширший їх розмах.

А де ж це наші наймити? Нема більше наймитів. Не видно різномаситих свиток—картузів. У темносиніх, як один, костюмах, у шкіряних кашкетах, з червоними пов'язами на руках виріс новий бадьорий загін бійців праці.

Мітинг, промови, гасла, і твердий голос Зібберта: «До машин» Довгою стрункою стягою рушила могутня тракторна колона на демонстрацію. Дрижала земля, дрижали шибки у вікнах міських будиночків, гордо, свідомі свого великого значення сиділи коло стерен молоді трактористи, готові, здавалося штурмувати не тільки степові цілини й перелоги, а й саме небо. Дружно, усім своїм пролетарським єством співали: «Ми наш, ми новий мир построним, кто был ничем, тот станет всем».

А потім довгими валками з вагонами, похідними кухнями у всі боки від центра рушили струнки колони в степ прокладати першу борозну на нових нивах.

Південне поле. Чимало вже років воно не бачило плуга. На десять кілометрів кругом немає жодного житла, жодної будівлі, жодного сліду життя людського. На землі часто можна знайти гвинтівчані патрони, що залишились від петлюрівських і махнівських банд ще з часів промаської війни.

Над балкою, просто на зеленому килимі пірію, розташувалася перша колона. Після довгого переходу, що забрав майже всю ніч, сніданок у полі зустріли радісно, не було тільки столів та ослонів. Килим зеленої трави і за скатертину, і за ослін. У товариський жвавій розмові забули і про всі ці незручності. Тільки й мови було, що про першу борозну.

— До машин!—знову скомандував начальник колони.

Напрям першої борозни вже розмітили прашпирцями. Вона повинна бути рівна, як струна.

Наче цвях, тонкий і худий, але, як мило, гострий і твердий,

Іван перший рушив з шеруги тракторів. На ходу сіпнув за важіль спускного апарата, і плуг заглибився срібносяйними лемешами в запашну чорноземлю. Дзенькнули, вирівнюючись, зчіплення, важче запирхав трактор, ніби напружуючись, проте уперто пішов далі. Стерничий, мов бомбардирнаціал, пригнувшись наділвся на далекий прапорець, а позаду трактора лягала рівна глибока запашна (свіжий аромат ґрунтового перегною) перша наша радянська борозна на нашій новій радянській ниві.

Приємно бути під такі хвилини в полі серед тракторів! Дим від моторів стелиться степом і створює ілюзію хвилі. Машини одна за одною, ніби моторів човни, повагом пливуть, залишаючи на собі слід—смуг вперше зраної одвічної цілини. «Мы наш мы новый мир построим», шептав тримтячими з хвилювання губами і літній директор, радо зустрічаючи початок весняної праці і захоплюючись першою борозною молодого радгоспу.

О Р Ю Т Ь

Три тракторні колони отаборились у різних місцях степу: одна—на півдні, коло мелітопільського кордону, друга—на півночі, коло кордонів Дніпропетровщини, а третя (за номінклатурою друга)—посередині, коли станції Н. К. Сімдесят тракторів сімдесятьма плугами день і ніч батовали цілини й перелоги широкого степу. Степ розбурхався від довгого сну. Від гуркоту моторів, дзвінких пісень трактористів у таборах це усе живе в степу насторожувалося: дрофи, здивовано озираючись, повагом відходили далі й далі, ховрашки злякано ховались у нори, а куркулі по навколишніх селах, не бажаючи здавати своїх позицій, хоч уже й не говорили, що ніякого радгоспу не утворять, проте шипіли, що з нього не буде пуття.

— Дати другій колоні 300 пудів гасу! Приставити у третю паливо й похідні кухні! Відвезти у першу тракторні частини й додаткові плуги!—чути було команду від головної контори.

— Надішліть газет, влаштуйте радіо, привезіть бібліотеку, zorganizуйте стрілецький гурток, дайте навчальну зброю, купіть фізкультурне та спортивне приладдя,—писали з усіх колон.

Зв'язок налагодити тяжко, ділянки далеко одна від одної, повідомлення заганоються, технічний нагляд недостатній, спати доводиться під голим небом, ночі ще холодні—спати холоднувато, вода далеко й погана, навальні вітри заповують пилом очі, від диму й пилу брудниться одяг і тіло, лазень у полі немає—усі труднощі попервах далися взнаки.

Але гуркіт машин, запах свіжої ріллі, веселий гомін колективу, розлогий степ, радість праці, життя без куркуля—хазяїна і свідомість своєї ролі й значення в перебудові старезних форм сільського буття—усе це вабить і захоплює піонерів молодого радгоспу.

Дві сили, два мотиви борються в цьому колективі: запал у боротьбі, любов до справи, свідомість обов'язку, зненависть до минулого—і острах перед труднощами, дрібні побутові незручності, острах перед дисципліною організованої праці, прикрості через недостатнє знання машини.

— Ми оремо, щоб знищити бур'яни в полі і дикий степ перетворити на культурне поле. Так само ми повинні працювати в своєму колективі, щоб перебороти занепадницькі настрої та скепсис, — говорять одні.

— Нічого з цього не буде, нас вислали в степ і залишили самих. У нас багато хиб, а від нас вимагають роботи, — нарікають другі.

На кін виходить інша боротьба—боротьба за культурність, за навчання, за політичну свідомість, за переборення занепадницьких настроїв і наслідків куркульської агітації.

ПЕРШІ РОЗВІДАЧІ З ЧУЖОГО ТАБОРУ

На радянський степ інколи приходили з сусідніх сіл, нібито бажаючи побачити трактори, подивитись на той клаптик поля, що його минулого року вони засівали і що тепер одійшов радгоспові, а то ще ніби їх цікавили житла на колесах. Але справді не того прийшли сьогодні Юрченко й Остапенко до табору другої колони—їм треба було довідатися про настрої наймитів. «Жнива вже незабаром, хліб треба порати, а наймита хоч роди—жадного на селі не залишилось, усі пішли у той проклятий радгосп», міркував собі куркуль Остапенко. «Жити під боком у радгоспу—думав Юрченко—справжня погибіль. Кажуть, поряд комуни «Воля» збираються утворити якусь червоноармійську артиль—якраз на землях нашого хутора. А радгосп нібито попервах землю їм допомагатиме обробляти, тож усе, мабуть, заберуть».

А в таборі куркулі, зустрівши знайомих наймитів, нашіптують їм, що на селі, мовляв, у старій матері десятина незасіяною лежить. Підеш, мовляв, до мене на жнива, то засію матеріну нивку хоч просом, а то чути, що радгосп восени розпустять, а ви ж де взимку притулок собі знайдете?

Та чого тільки ті куркулі не набрешуть і не наплещуть! І не лише Юрченки та Остапенки, а й інші, мов, таргани, лазили скрізь і сіяли, як тільки могли, свою шкідливу брехню й агітацію. Не допомагало це—шукали інших метод: посилали своїх синів улаштовуватися на роботу, підпоювали секретарів сільрад за брехливі довідки, що вони, мовляв, бідняки і що в них нічого немає, пролазили самі, мов ховрахи, на радянську ниву, щоб тільки шкодити, а пролізши всередину радгоспівського колективу, спантеличували нестійких, підбурювали на ремства і т. ін.

Куркулі частенько намагалися влаштуватися на посаді старших робітників, щоб заправляти всім і грубою поведінкою з робітниками відбивати в них охоту працювати в радгоспі. Щоб до радгоспу не йшли робітники, куркулі ширили по селах брехливі чутки, ніби в радгоспі погано харчують, ніде спати, грубо поводяться з робітниками, примушують над силу працювати і т. інші.

Усі ці куркульські підступи проти радгоспу, звісно, трохи й нашкодили.

ПЕРШІ АВАРІЇ

— Тракторист Н. виїхав у поле без мастила і розточив вальниці в моторі. Тракторист А. заїхав з Ойль-Пудем у яму, і тільки випадково машина не поїхувалась. У тракторі № 8 в резервуарі на мастило знайшли навмисне насипаний пісок,—повідомляли керівники колони.

— У третій колоні 17 чоловіка застрайкували,—повідомив полівник.

— У другій колоні робітники припинили роботу, розсердившись на полівника, що видав недоброякісне м'ясо.

— У другій колоні тракторист В. украв у товаришів 7 карбованців грішми і тракторні окуляри.

— Фурман Х. розбив бочонок мастила і погубив у дорозі букарні лемеші.

Такі й подібні повідомлення стали надходити з далекого поля. З усього видно було, що є якесь стороннє зло, що спричинює всі ці аварії і серед машин, і серед людей. Наймитський колектив це відчув і став пильніше стежити, звідки йде вся ця напасть.

— Тов. директор,—писала друга колона,—приїжджайте негайно. Полівник Скепський годує нас гнилим м'ясом і цвілим хлібом, бригадир Сумін називає нас бандитами. Якщо не приїдете, кинемо роботу.

Відкладено всі справи—і за годину директор у колоні. Хлопці злющі, зібрались обідати, але не їдять—хліб і м'ясо таки справді недоброякісні.

Полівник—як той пан, у нього старі погляди на речі: «чернь усе поїсть». Бригадир Сумін—куркульський синок, проліз у наймитський колектив і згорда називає робітників бандитами.

— Ми роботи не кинемо, хоч як нам трудно, ми знаємо, що це наше рідне господарство,—заявляли хлопці,—але ми вимагаємо—виженість цих куркуля й бюрократа.

Одного разу робітком і директор, приїхавши у третю колону, застали робітників дуже злими й мовчазними.

— Що трапилось?—запитують.

— Куховарки рук не миють, брудними руками їжу готують, а куркулька Харцій не тільки неохайна, а ще й робітників лає—начальство з себе вдає,—відповідають робітники.

Виявили, що Хардій справді не найми́чка, і викинули її з колективу.

У першій колоні Юрченко підлабузнювався, сподіваючись та міцніше обкопатися в радгоспі, щоб при нагоді шкодити справі. Наймити й тут домоглися свого—викинули Юрченка з колоні.

Туго лізе в землю плуг, якщо він іржавий і залип землею. Потано йде робота, якщо трудовий колектив засмічений чужим елементом—куркулями й підкуркульниками.

Знали цю істину пролетарі—хлібороби. Очищували самі цю іржу. У важкій праці загартовувались і гострішали колони, легше заглиблювались у цілини степові простори і легше перетворювали їх із бур'януватої площі на чисту культурну радянську ниву.

ЛИСТ З ОСЕРЕДКУ

Небагато більшовиків було в радгоспі попервах—кілька товаришів, та й то на адміністративній роботі. Але ось надходить чистка партії. Наймити повинні дізнатись про своїх керівників, про їх минуле життя й роботу, повинні сказати, якої вони думки про них.

Далеко в степу розташувались тракторні колони, тяжко було комісії туди добутися, проте сьак-так доїхали. На моріжку біля польових вагонів, просто на траві, підчас обідньої перерви розпочали прилюдні збори для чистки партосередку. Один по одному розповідали партійці свою біографію, про свою минулу й сучасну роботу. Уважно слухали замурзані в сажу, пил і газову кіптяву трактористи і зчіплювачі. Їх найбільше цікавило: Хто ти—свій чи чужий? Чи любиш нашу справу? Чи виконуєш лінію більшовицької партії в соціалістичному будівництві?

— Я наймит з Каменського району. Змалку наймитував у садівників. Потім у місті...—розповідає тов. М.

— Я нетутешній. Змалку пас гусей, корів, потім був за наймита в куркулів. Під громадянську війну—в армії,—повідомляє інший.

— Наші хлопці, свої—стиха кидали репліки присутні.

Росла взаємна довіра, міцнішав зв'язок. На зборах підчас чистки голова комісії тов. Низовський докладно розповів про завдання партії, про її генеральну лінію, про її ставлення до бідноти й наймитства, незабаром виявилися і наслідки—до бюро осередку посилались заяви про вступ до партії. Осередок почав зростати. Міцнішав зв'язок—виробничий і партійний—керівної верхівки з колонами. Молоді партійці неохотно віддані соціалістичному будівництву, ще упертіше боролися за цілковите очищення колон від куркулів, бюрократів і ледарів. Дедалі частіше партосередок впоряджував доповіді, складав листи до наймитів, де висвітлював усі досягнення й невдачі в радгоспівському житті,

відзначав відповідальність усіх робітників за роботу радгоспу, закликав до рішучої боротьби з куркульським впливом і всім тим, що дезорганізує роботу й побут колективу, згадував про досягнення окремих колон та товаришів, плямував недбах.

Збирались наймити по роботі і обговорювали ці листи просто в степу, на траві, чи під копицею свіжого сіна, слухали повідомлення, що перша колона веде в усьому перед, отож вона візьме прапор першенства. Дехто запитував, чому це перша колона веде перед, чом це ми пасемо задніх, чим ми, мовляв, гірші за них. Полівники пробували пояснити це тим, що тут, мовляв, машини гірші, ми далі від центру, нам гас несправно присталяють. Трактористи ж завзято доводили, що причини тут зовсім інші, що в нас, мовляв, погана організація праці, що ми не підсумовуємо своїх досягнень, що в нас багато зайвих людей, що обліковий апарат—негодящий, що сам полівник живе десь на куркульському хуторі, злигався з куркулями, а роботу занедбав.

Суперечки гострішали, а в усіх на думці було одно—як би випередити першу колону. Радгоспівці читали в газетах, що заводи укладають один з одним договори на соціалістичне змагання, а потім їздять один до одного перевіряти, як їх виконано.

— Зорганізуймо й ми ударну бригаду,—пропонує Анипко.— Та так напружмось, хлопці, щоб і першу випередити!

Не спали того вечора і по інших колонах. І там точилися такі самі суперечки, і там обмірковували осередкові листи. І скрізь народжувалися нові слова — «випередити», «бути першими».

УДАРНИМ ПОРЯДКОМ

По довгому днівній робота на спеці в степу, де нема й маленького холодка, сон на чистому свіжому повітрі червневої ночі буває дуже міцний, і коли, зливаючись з вечірньою, займається вранішня зоря, табір колони ще міцно спить. Хто на поліці у вагоні, хто під копицею сіна, хто просто на траві, прославши матрац,—одне слово, абиде, але всі дружно хропуть. Лише дід-сторож сновігає з нудьги туди й сюди.

Сьогодні на світанку в таборі третьої колони можна було помітити щось нове. Завсіди тихенький, скромний характером і коренастий та кремезний з виду Анипко цієї ночі спав погано. Схопився з матрацу, простеленого біля вагона, розправив тугі м'язи, облився холодною водою з умивальника, прокрався поти-хеньку до вагона і штовхнув ще двох товаришів—С-ка й К-пу. Ті швиденько одяглися і миттю були біля тракторів.

— Рушаймо, хлопці? зараз же в степ ударним порядком—холодненько й гарно,—звернувся до хлопців Анипко.

— Згода!—відповіли ті.

Спорядити трактора не така вже й забарна робота: гас напхавті, вода біля кухні—принести недовго.

— Перевір контакти! Подивись, чи повно в тебе мастила!—командував новопроявлений бригадир уже ударної, хоч і не численної бригади.

— А чи не лаятиме нас часом механік за те, що ми рано поїхали?—завагався хтось.

— Та ні, він же свій хлопець—не бюрократ. А до того ж він кандидат партії, а цим, знаєш, давай же ударним порядком,—заспокоїв Анипко.

— Ну тоді рушай,—погодилися хлопці.

Цього ранку три фوردзони загуркотіли ще задовго перед дзвоником. Поки командири протерли очі, перша ударна бригада була вже в степу і, купаючись у промінні ранішнього сонця, різала стальними ножами запашний степ.

Увечері того дня групами збирались трактористи і жваво говорили про поведінку ударників. Одні чіплялися до формальностей: «Хіба можна без дозволу механіка брати трактори з табору? Та за це ж їх можуть звільнити». Другі хвалили їх, кажучи: «От шибеники—ніщо їх не спиняє! Їм давай виконання пляну—хоч кров з носа». Треті глузливо заявляли: «Думаєте, їм більше заплатять? Попрацювали хлопці на якогос дідька лишого—адже ж усе це не наше». А четверті, відповідаючи всім попереднім, пояснювали: «Усе це наше радянське і ми повинні працювати, як сами на себе. Не служити, а працювати—ось наша лінія».

Довго ще сперечалися трактористи, та тільки ранок наступного дня показав, хто з них переможець. Серед тих, що виїхали на степ до дзвоника, було вже не три, а п'ять трактористів молодшої ударної бригади, що народилась від іскорки величезного полум'я трудового ентузіазму на фабриках і заводах, занесеної на радгоспівські ниви вітерцем партійного впливу.

А на комсомольських зборах у центрі радгоспу Іван, секретар комсомольського осередку,—тонкий, мов цвях, та гострий, як шило,—тихо, але виразно говорив: «Уся наша комсомолія повинна працювати тільки ударним порядком. Скрізь—у полі чи в таборі, на тракторі, чи на культурному фронті—за основну методу нашої роботи повинно бути ударництво». Уже два роки минуло відтоді, а Іван і понині залишався з прикладкою «ударним порядком».

СТАРІ МАШИНИ

Нові люди, нові ниви, але старі дістались їм машини—ось найбільше лихо цього бадьорого трудового колективу. Вимели із свого товариства куркулів, ледарів, бюрократів, переборолі острах перед труднощами, зорали 7000 га степу наперекір куркулям. Перші досягнення ще збільшили ентузіязм і віру в перемогу.

Пшеницю треба сіяти на чистісінській ріллі, бур'ян, що, немов недобитий куркуль, знову підводить свою голову вже на зораних масивах, треба знищувати, бо він висмоктує з ріллі соки й вологу, загрожує майбутньому врожаєві,—про це знають усі радгоспівці навіть без агрономів. Одно лихо—машини старі.

Старі каліки-фордзони, а Ойль-Пулі хоч і нові, але, мабуть, шкідливими руками зроблені або придбані ще з самого початку роботи,—вже негодящі. Сьомий рік роблять машини, розраховані на трирічну роботу. Розхитались вони вже, не тягнуть потрібних причіпних знарядь, свічки поспувались—не витримують температури, бабіт погані—не витримує сили обертів, шпулі знеслені—не дають доброго струму і чимало інших дефектів.

Цілими годинами мучаться трактористи, поки пустять трактора. Вийдуть оце трактори з ремонту, попрацюють день-два та й знову стають на ремонт. Половина, а то й більше часу йде на перестой через насправності машини. Норми не виробляють, завдання не виконують як слід, найстаранніші розрахунки йдуть у нівець.

Забули радгоспівці про всі свої побутові прикρόсті: хто б не прийхав у колону, всі з благанням: «Дайте машини, дайте частини»!

Ніхто так і не допоміг. Працювали аж до пізньої осені. Холод, негода, погані жита,—на все не зважали радгоспівці. Посіяли озимину, поорали на зяб. Більше як половина тракторів геть чисто поспувались за сезон, близько половини людей відсіялось за літо, але зате ті, що залишились, загартувалися, мов залізо. Підсумовуючи роботу, робітком відзначив, що переможцем у соцзмаганні вийшла перша колона; дві інші, хоч завзято боролись за темпи, проте відстали з багатьох причин.

Уже земля була під снігом, коли з далеких полів повертались колони на свою базу, де вони повинні були на зиму підготуватися до нової весни, набрати собі нових робітників, озброїтись новими знаннями, а найголовніше—новими машинами. Повертаючись з поля, усі плекали одну думку,—коли б уже швидше діждати того часу, коли вони вийдуть косити посіяне.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ Н Е Л А Д И

Наймитам, що вічно поневірялися в куркульському ярмі, радгосп, як величезне господарство соціалістичного типу, став близький і зрозумілий відразу. По всьому Радянському Союзу виростали нові радгоспи велетні на базі машинної техніки. Тракторові нестрашні степові простори, пролетареві не завгорять різні перешкоди, йому непотрібний міщанський затишок дрібних економій; степ з найпотрібнішим для життя — оце й усе, що треба робітникам. Але в нього є інші турботи — щоб радгосп був міцний, щоб і сам колектив був дружній, злотований. Та, на жаль, доля організації й будівництва радгоспу залежала від тих, хто найменше знав його, найдалі стояв від безпосередньої боротьби за здійснення радгоспівський плянів. Тим то й плянів будівництва не виконано, справи про приділення ділянки під центральну садибу якийсь бюрократ Валенюк маринував в окр-пляні цілісіньке літо, будівельні матеріяли постачали негаразд. Бюрократи й опортуністи робили свою ганебну справу, перешкоджаючи виконувати основні директиви партії про будівництво великих радгоспів.

Суперечки про те, який повинен бути радгосп, починались у кабінетах установ, але згодом перенеслися у колони, у степ, у робітничий колектив. Одні говорили, що радгосп повинен бути за могутню господарську одиницю з рухомими колонами, злотованими єдиним проводом. Другі доводили, що краще розбити радгосп на дрібні економії; їм, очевидячки хотілось, щоб на кожній невеличкій ділянці були будиночки з ганочками, щоб там жили опецькуваті сонні управителі з пухленькими панійками і з біленькими собачками. Одне слово, стара агрономія, звикла до колишніх панських економій, не могла забути всього того, і боронила ці віджилі форми організації.

Хоч би які були складні ці питання високої деякою мірою політики, наймити уважно прислухалися до нього; на кожних зборах, на кожному засіданні закидали сотнями запитань про перспективи радгоспу. У всьому цьому було видно турботу про своє радянське добро, турботу пролетарів, що ніколи не мали своєї власності і що віддають усі свої сили рідній справі.

СИЛА КОЛЕКТИВУ

Забули радгоспівці прикrostі минулого літа. Зима заспокоїла нерви і охолодила запал. Дехто поїхав учитися, інші пішли у відпустку, деякі розїхалися виконувати різні громадські роботи, шкурні елементи пішли шукати кращої роботи і т. ін. Зда-

валося, що на кілька хвилин зупинилася величезна машина і тільки деякі трибки ще за інерцією обертаються наялоу.

Настав лютий. Подихало провесною, наближався час нового трудового життя. Другу весну треба зробити справді більшовицькою весною, до неї треба найстаранніше підготуватися.

У просторій залі червоного кутка, за столами, застеленими червоним, поряд з робіткою сиділи робітники бази і робітники прибулі з деяких ділянок на засідання робіткому. На порядку денному стояло одно питання—про готування до весняної виробничої кампанії.

— Минуле літо,—почав заступник директора,—дало нам такі наслідки: ми засіяли 6777 га озимини, намітили засіяти 1800 га ярини. Стан озимини, як показала зима, такий, що доведеться пересівати частину засіву. Під пар ми намітили приділити 3200 га. Отже всього під засівом у нас буде 11777 га.

— Збільшити площу на три останні цифри, — кинув репліку хтось із присутніх.

— Машин у нас мало, — говорив далі доповідач, — залишилось 54 старих фордзони, Ойль-Пулі—негодящі; на весь тракторний парк залишився один механік, агронома на всю площу — жадного; полівника одного ми вигнали за бюрократизм, один захворів, зостався один-однісінький на три ділянки; трактористів із наших старих кадрів ми зуміли зберегти в себе на роботі протягом зими тільки 25 чоловіка. Нам треба обробити всю запроєктовану площу, а це виходить по 21 га на кожну тяглову силу. Ми повинні виконати такі найголовніші роботи: посіяти весною 1800 га, зібрати врожай із 8577 га, зорати, поборонити у три сліди і в три сліди злущити 3200 га, посіяти восени 5500 га, озимини. На це нам треба штук із 50 нових тракторів, 200 чоловіка трактористів, 5 чоловіка механіків, не менше як 3 агрономи. Нам потрібні комбайни, молотарні гарнітури й збиральні машини. Нам треба воскресити дух ударництва й соцзмагання.

— Хіба можна п'ятдесятьма старими крагами обробити 12

— А чи дадуть нам машин скільки треба?
тисяч га?

— Де ж узяти механіків? А на старих тракторах, що більше стоять, ніж працюють, без механіків не поїдеш.

— Чи будуть у нас комбайни?

— Де зберігатимемо гас? Аджеж у нас немає цистерн.

— Коли почнуть працювати курси трактористів і кого на них прийматимуть?

Сотні таких і подібних запитань ставили доповідачеві. Відповіді про машини були нерадісні.

— Трест обцяв дати 36 потужних «Інтернаціоналів», а тепер зменшив на 8. Комбайни дають радгоспам «Більшовик» та «Ко-

муніст»—вони ближчі до центра, а ми новаки, механіки до нас не йдуть, бо в нас немає квартир і ми взагалі ще вбогі. Завдання наші тяжкі, але ми повинні мобілізувати всі сили, щоб здійснити їх.

Почалися дебати. Виступає Дейнега, поважний із себе, високий на зріст і спокійний.

— Та воно то так... Робити, звісно, треба, та коли в нас не вистачає машин, то про що ж думають там, у центрі? Ми, звісно, ударники і виконати завдання зможемо, але...

— Чого ти там лякаєш?—озвався незадоволено Голобородько, хлопець, що ніколи не любив пасти задніх. — Ти говори прямо: виконаєм—і край!

— Товариші, — почав претендент на всезнайка і вихватень Писненко, — якщо трактор працює четвертий період при такому обсязі циліндрів, при недостатній компресії...

— Кинь свої опортуністичні теревені! — перебив його Іван «ударним порядком». — Товаришу голово, дайте слово! Можна? Так от, Партія доручила нам важке завдання. Куркулі торочать, що ми його не виконаємо. З тракторами цього року ще негаразд у всій республіці, трактори потрібні для МТС, щоб прискорити колективізацію. Зваживши помилки минулого року, треба на вербувати у трактористи самих наймитів та наймичок, поставити роботу на ударні рейки, берегти машини, робити день і ніч, і ми зможемо не тільки виконати, а й перевищити завдання.

— Ми ще й на соцзмагання когонебудь викличемо, — крикнув Швець, тракторист другої колони, невтомний роботяга, що любить степ і машину над усе на світі.

— Малі та злючі, як оси, — кинув старий Севастьянов, почесний пролетар, токар-металіст, механік сільсько-господарських знарядь і досвідчений майстер токарної справи.

Ожив колектив. Один по одному виступали, ще й ще раз підкреслювали, що завдання треба не тільки виконати, а й дати зустрічний плян, довівши оброблювану площу до щонайменш 12000 га. Комсомольці повідомляли, що куркулі агітують по селах серед молоді й наймитів, щоб ті не йшли до радгоспу, куркулі ще вірять, що радгосп не впорає сам своєї великої площі. Поки ми їх ще не зліквідували як клясу, нам треба перебороти їх агітацію проти колективізації прикладом ударної колективної праці.

Подавали пропозиції, як організувати роботу, як освітити вночі трактори, як розподілити загони, щоб легше працювати і обробовувати зроблене.

— На старших трактористів висунути стерничих, що виправдали себе на роботі.

— Досвідчених робітників призначити на завідувачів ділянок, якщо немає агрономів.

— Якщо не вистачає тракторів, використати коней,—вимагав Голубко.

Для Голубка коні—все. Вів не вірить у механізацію і завжди хвалиться своєю вмілістю їздити на конях.

— Севастьянов правду каже — «ми малі, та злючі». У нас мало тракторів, але зате багато нашого наймитського завзяття. Ми повинні таки домогтися свого — говорили ударники, розходчись уже пізньої ночі з цього бурхливого засідання робіткому.

Другого дня в тому самому приміщенні були комсомольські збори. Обговорювали питання про кадри.

— Жодного куркуля не повинно бути в радгоспі; навіть середняки, зв'язані з своїм господарством, можуть не йти до нас—хай ідуть до колгоспів. Куркулі агітують проти радгоспу. Треба послати на село комсомольські бригади вербувати наймитів на тракторні курси,—доповідав секретар осередку.

Розїхались комсомольці. За тиждень кадри трактористів кількісно вже укомплектували. Треба було тільки навчити орудувати трактором. Молодь, улившись до міцного колективу, швидко привикла і сприйняла старі традиції ударництва. Ще не встигли закінчити навчання, а вже чекали того часу, коли вони виїдуть працювати в поле. Ще не були в полі, а вже розподіляли себе на колони, бригади, думали-гадали, як треба працювати, щоб не пасти задніх.

Заворушився колектив, насторожився, немов передчуваючи грізні бої, залатав дірки в людському складі, набрався сил, розправив свої м'язи і приготувався зустрічати другу більшовицьку весну.

ПЕТРО ДОРОШКО

(Літ група „Трактор“)

МОЛОТБА

Ранок хмурий. І сонце втекло від очей.

Хмари в небі. І хмари від пилу.

У мішки з молотарки пшениця тече.

І паси нап'ялися, мов жили.

А на скирді дівчата кидають снопи,

І летить за снопами їх регіт.

Пласт соломи на вила Семен підхопив

І мені подає—мій колега.

Вище в гору кидаю, туди до дідів,

А у м'язах солодка втома...
Так із скирди б ізліз. По садку походив
Чи приліг на пом'ятій соломі...
Та неможна, бо трактор гуде і гуде
І паси нап'ялися мов жили,
А навкруг так багато веселих людей
І обличчя в них чорні од пилу.
— Гей, чого ж ти там став?—Це до мене Семен.
— Не дрімай, бо забудеш про діло...
Я схопився, дивлюся—усі на місцях,
А я мрію, схилившись на вила.
Знов хватаю соломи великі пласти
І знов загораються сили,
І знову солома угору летить
І лягає так рівно, мов килим.
А зерно у мішки все тече і тече...
Так пшениця до себе і кличе
Ранок хмурий і сонце втекло від очей
Та пилом сміються обличчя.

с. Калюжниці на Прилуччині.

ВОЛОДИМИР ХОЛОШ Ш Т У Р М

Першого вінка з житніх колосків дівчата піднесли дідові.
Цей старий наймит колишніх степів Чорномор'ї є зразком
трудової, колективної праці.

— Колись на чужому, а тепер на своєму,—говорив дід, кладучи на полукіпка останнього снопа-шапку.

Та що напруженіше ми переплітали трудові будні в нову колективну творчість, то більше скаженів наш клясовий ворог. Він, як та гадюка сичав із-за сутичок, намагаючися вгородити свої отруйні зуби в наші слабі місця. Це сичання шмигало селом, вливалось в найбільш розбурхані його хвилі.

— Не скосить артіль сіна. Подохне худоба з голоду.

— Не знімуть хліба з ланів. Старцюватимуть зимою.

— Розлетяться... Розсипляться в порох...

Куркуль Невкритий, стоячи під кооперацією, агітував:

— Ото дивіться: степ... копи... погние все. Не помоложать вони їх і до покрови... Ей-ей...

Село хвилювалося...

Воно тривожно прислухалося до нашої роботи. Наші труднощі лякали багатьох, розпалювали їхню непевність.

Та в боротьбі переможцями виходили ми. Бідняк Петро Кирильчук, що весь час гагався, нарешті не витримав:

— Брешеш гаде! Тепер вже не підкусиш. Завтра подаю заяву! —

Хто відчував більшу бадьорість, свіжість тіла над ту, коли сидиш на широкому, скошеному лану і під грайливий дотик розхристаного вітру дивишся на скінчену працю, яка ще годину тому несла стільки турбот, метушні, прагнення?..

І не лише дивишся, а підсумовуєш всі чинники, що перетинами її, й робиш висновок: «А як же ти її провадив?»... Так і тепер. Стоячи серед веселого гурту, запалених сонцем комунарів, т. Якименко робив підсумок.

— Жнива закінчені! Робили чесно, по-ударному, але... не всі. Ось, хоча б і Василь Гута. В той час, як кожна хвилина була для нас дорожча всього, як ми на ділі доводили Невкритим і Здерям, що ми краще них уміємо боротися і перемагати, Гута просидів в канцелярії, сперечаючись що, мовляв, йому мало записали трудовнів... Що не такого дали на сорочку... Сором! Тепер наслідки змагання.

Ми на півдня раніше закінчили косити. Комуна на півдня раніше розпочала молотити...

Вигуки наповнили просторінь степу.

— Молодці комунари!

— Молодці-більшовики!

— Дай слово!

— Говори!

— Я вношу пропозицію оголосити себе ударними й на молотьбу!

— Правильно!

— Фіксуй!

Всі куркульські провокаційні спроби розбивалися вщент, обмури наших трудових буднів...

Довго цієї ночі ми з Савкою обговорювали наступні дні молотьби.

Прорив!..

Це слово боляче вдарило по кожному з нас, хвилювало серця. Воно вмить завітало під кожну стріху, в кожен куток нашого артілського життя.

Далекою луною відгукнулося в кожній хаті одноосібника, на вустах клясового ворога відмінювалося в усіх відмінках. Воно завітало до нас несподівано, вмить зітерло з трудової сторінки вчорашню радість жнив.

Зморшки турбот, ще більше звисли на обличчях, голови артилі Якименка та Гриші Белінзона, робітника 25-тисячника. Останній, перший раз за всі дні жнив не всміхався весело при зустрічі. Цей удар був таким несподіваним, як несподіваним бувають удари грому пізньої осені над поруділими сонними ланами Гайдарського степу, над голим безлистим Касарським лісом.

Ось чому, годинникове-однотонне «тік-так», що відбив 12-ту ночі, не звертає на себе жодної уваги. Та хіба з цих восьми комсомольських і партійних сердець зразу думає хто про інше, крім цього проклятого слова—Прорив!

Гриша сухий, рівноважний. Жодного розчарування не можна помітити на його засмаглим обличчі.

В наші трудові будні він влітав кісники своєї праці, настирливості. Вносив бадьорість...

Увесь час жнив, де з'являвся Гриша, зразу відчувалося піднесення, свіжість в усіх бригадах.

Коли хто з нас пасував на жатці, виявляв млявість—там з'являвся Гриша. Він сміло, не вагаючись, озброював руки вилами і... сніп за снопом лежали на пройденому Гришиному шляху.

З'являючись в гурті в'язальниць, Гриша плів перевесло і біда була тій з дівчат, чи бабів, якій Гриша оголошував змагання.

Так і зараз.

Його голос твердий. Ні краплі вагання.

Але скільки сили, стійкості.

— Не треба лякатися. Так. Проморгали! Не треба було тріпати двигуна в млині до останнього часу жнив. Про другого зовсім забули, що він невідремонтований. Досить про це. Треба помилку виправити. І виправить так, щоб наш класовий ворог, такий як Невкритий і Здеря, не встигли і рота роззявити...

Ми розуміли. Негайно ліквідувати прорив... Але ж як? Коли в нас, ні в районі немає запасних частин.

Кожен напружував нерви, будував пляни...

— Ех... Становище... Комуна вже два дні молотить трактором...—голосом повним досади проговорив Яків.

Ці слова вдарили по кожному з нас, заставили ще більше замислитися...

Та не вдарили вони Гришу. Навпаки, що більше ставало протиріч на його шляху, то жорстокіший, упертіший кидався він на них.

Так і тепер. Здавалося, що це говорить не маленький з засмаглим, чорним обличчям Гриша, що це не той Гриша, який кілька днів тому, граючи чорними кучерями своєї голови, драгував вітра і плетучи перевесло, змагався з тіткою Оришкою.

Це був інакший Гриша... Жорстокий, сухий...

— Кинь рюмсати... Завтра ж коні в машину.

— Як коні, а луццвання?—заперечили ми.

— Завтра ж коні в машину. А я... Іду роздобувати локомотив для артілі.

Тепер ми бачили, що поки ми роздумували, Гриша на ділі здійснював це: комуністськими тракторами з Бородаївки він другого дня привіз локомотив.

Нарешті Іван Аврамович забив останнього клина.

— Знаєте хлопці, що я придумав. Давайте завтра вночі створимо чудо тільки не півське, а наше—артільське, вніс пропозицію Іван Аврамович.—По моему розрахунку, нашої машини для цього чорного Гришиного виродка буде занадто мало. А що як би... дві.

— Але ж як? Чим її пустити?

— Це ж не так легко—посипалися запитання з усіх сторін.

— Єсть. Завтра кожен з нас повинен прийти з якоюсь пропозицією. Гарзд?

— Правильно!

— Гарзд!

В білому освітленні ліхтарів Гриша в останнє перевіряє справність свого коня.

Завтра, замість глухого «но-о-о», ранок збудить металевий клич, що вперше почують наші артільські лани.

Турботна ніч приспала міцно стомлених нас.

Ніхто з нас не бачив, як Іван Аврамович і Гриша всунули першого оберемка запашних стеблин житньої соломки в топку.

Ніхто не бачив, як стрілка змірювача наближалася до червоної смужки циферблату.

Серпнева ніч приспала міцно...

Лише дзвінке, металеве «Встава-а-а-й» шарпнуло кожного, вмиль підвело на ноги, збадьорені ранковою свіжістю, істоти.

Ось останнє попередження гудка.

Іван Аврамович рішуче натискає на підйому й поршень скаженим розгоном кидається вперед. Ось виринула перша спиця маховика, її наздоганяє друга... третя...

Скажені поривання поршня стають все більшими і більшими... Гра маховикових спиць зливається в одне невідоме чарівне коло, перетворюється в скажену гру вітру, що вплутався в металеве стремління...

Сніп за снопом пірнають в пащі розлютованого барабану, що голосним ревом наповнив всі закутки степу.

Людські голоси, іржання сполоханих коней, нервові клацання соломотрясу—все злилося в одне кружляння, в один безмежний вир праці металю й людей...

І в усьому цьому, в постійній біганині людей, в скаженим за-

хопленні прагнень з'являвся Гриша, такий же потенційний з засмаглим чорним обличчям маленький Гриша...

А невгомоне «дава-а-а-й» все котилося й котилося рудими стернями Гайдарських ланів аж ген туди, до задимлених димарів Дзержинського заводу.

Мій проект також, як виявилось, був нереальний. Даремно я й Сергій гаряче захищали. Адже ми надіялися, що цими історичними винахідниками станемо безперечно ми... Близькість обох машин не дасть змогу вільно працювати, але це ще не так важливе. Головне, що надіти два паси на маховики неможливо тому, що передня частина локомотива буде підійматися вгору...

Найкращий проект Івана Аврамовича. Одну машину поставимо безпосередньо до маховика локомотива, так як вона й стоїть. Другу ж рівнобіжно цій поставимо на віддалі декількох сажнів. Від другого кінця валу локомотива на підставках покладемо додаткові вали і на кінці їх почепимо другого маховика, якого там саме з'єднаємо пасом з другою машиною...

Цієї пропозиції ніхто не наважився заперечити. Зразу ж всі взялися за працю. Кожен палав бажанням зробити щось, чого ще не бачили наддніпрянські руді стерні...

Цей день був остаточною відповіддю Невкритим і Здерям. В цей день молоді комунари довели, як вони можуть битися за нові більшовицькі дні...

Лише степова смуга сходу займалася рожевою наміткою ранку, а над заспатими Калуженськими хатками вже пронеслося тріпотливе «встава-а-а-й»...

З усіх кінців посунули артильці на цей бадьорий клич, та не лише артильці. З кожної хати, одноосібників, дорослі, дітвора—поспішали глянути на нашу молоду творчість.

А старенький, підношений вже локомотив в останнє кинув своє «дава-а-а-й» і сильним розмахом поршня скинув тіла двох машин, що клацнули залізними пащами барабанів...

А Іван Аврамович все більше натискав на підойму. Клацання решет, невгомоне шуршання сіток, перегуки хлопців-возіїв, пісня дівчат—все злилося в один могутній рев, що гучними переливами котився ген глибокими ярами Гайдарського степу...

Стьопа, що тільки що повернувся з заводу, не витримав.

— Діду Онисько. Це не степ... Це... завод.

Та дід Онисько не відповідає. Він розміреним рухом вил сітку за сіткою навалює соломю. Він не чує зараз нічого. Він пірнув у вир нової праці, нового життя. По його прозорому блиску очей, що ховаються глибоко в чорних западинах, можна бачити, що цей старий батрак колишніх степів чорноморії побачив

щось нове, радісне... Те, що вабить до себе, дає те, чого дід Онисько довгими, тяжкими роками не міг спіймати.

А тепер дід Онисько схопив його сухими пальцями... Схопив його... Життя.

Невпинний розгін праці все більше й більше нісся над поруділими ланами, над кучерявими верхів'ями Калужанських / осокорів...

У відповідь з ланів комуни «Воля» неслося веселе турчання «Інтера».

Так у вирі життя зростають нові велетні соціалістичних зернофабрик.

Бліді миготливі вогні ліхтарів мережать подвір'ям ґартілі. Наче світляки снували в чорній намітці ночі, що звисла на сіри дахи будівель.

Схилившись над лихтарем Яків вичитував все нові й нові прізвища.

— Федір—снопи возить.

— Іван—до плугів.

— Оксана—снопи возить.

— Санько—до плугів.

— Семен... Петро... Харитон... Марійка...

— Єсть.

— Єсть.

— Є-с-ть.

Різали темніть ночі молоді бадьорі вигуки, що ховалися в чорних закутках подвір'я.

Дзенькіт цеберок. Тоненьке скиглення колодязного барабана. Глухе торохтіння гарб. І над усім цим лунало довге гнучке:

— Ви-ру-ша-а-ай.

Дві комсомольські бригади з гуркотом зникли в Глухім перевулку... Знову ніч. Спало село. Лише з далеких Гайдарських ланів котівся хвилястий мотив молодих голосів:

«Гей до нас брати до волі

Кличе трактор нас у поле

Комунарів молодих..

Пробігло кілька днів, і селом котилася весела, радісна звістка.—Комсомол нічними бригадами виконав осаннього пляна лушення стерні.

Тривожне бевкання дзвону неслося над сонним селом. Воно погрозово здійснювалося вгору і шматками металевих хвиль падало вниз, на сірі солом'яні дахи.

Темні заковулки вулиць сповнені криком тривожних голосів.

Кожен вибігав з хати, з клуні і, напинаючи похапцем одержину хапав у руки цеберку чи багор.

Кожен в безтямі летів туди, де високо лизали обличчя хмар червоні язика пожежі.

Ось прибіг гурт. Розпізнати не можна. Тупіт ніг. Лемент. Ось хтось вихором пронісся верхи конем. А цей біжить без нічого, вигукуючи незрозумілі слова. Ніхто не чує. Не зупиняється. Кожен лише бачить одне—червону заграву. Все сплуталося в один тривожний потік.

Було зрозуміло, що горить тік артілі, що горить чесна, колективна праця. Зав'язалась рішуча боротьба вогню й людей.

Червоні віхоли скажено кидали клапті вогню над дахами селянських осель.

Боротьба людей з стихією була уперта.

Тов. Якименко бачить, що пожежа загрожує околицьним оселям, що може перекинутися на село. І він рішуче кидається в розпалений натовп.

— Киньте! До осель! Не дати перекинутися туди вогневі.

— Мочіть ліжники.

— Воду!

— Во-о-о-ду!

Куделі жару здіймалися над головами, падали на охоплене жахом село. В розпалі боротьби немає балачок. Лише тривожним блиском очей, кожен з нас запитував один одного:

«Хто?

«Вони»?

«Так!

«Вони!

Сергій без картуза. Подрані клапті сорочки грали з переляканим вітром. Він грізно звів кулака:

— Брешете! Помилилися! Колективної моці не спалите. Дізнаємося!

На сході прокинувся ранок. Свіжий порив вітру шарпнув кучу попелу, згорілої соломи.

Районова виставка, на якій комуна одержала в нагороду племінного жеребця, а артіль самоскидку, за зразкове ведення господарства, перетворилася в бурхливий мітинг.

Майдан ряснів прапорами, що лопотіли в повітрі над численними валками возів. Та найбільше їх скупчилося навкруги братської могили 26 партизан, яких розстріляли німці з «божої волі» Холодівського куркуля Дулі.

Промови прості. Короткі.

— За нове життя.

- 100% колективізації.
- Знищимо капіталістичні елементи.
- Геть цитаделю дурману—церкву.

Хвиля за хвилей котиться майданом. Та ось тиша опановує всіх. Очі спиняються на дзвіниці церкви. Тихо. Спиняються легені. Лускіт кілець цепу. Ритмічно гойднулася верхівка дзвіниці. І з неймовірним шумом дзвін розсипається в дрібні клапті на мур і каміння. Майдан здригнувся від могутньої людської хвилі.

- Ур-а-а!
- Геть дурман!
- Хай живе соціалізм!!

Море хусток. Пісень. Прапорів... Тиша.

На трибуні постать селянина. Вітер шарпнув пасмо сивого волосся, розкинув поли, старенького піджачка.

Ще більша тиша. Лише тихий шепіт прапорів.

— Хочу сказати все... Рік тому, я вийшов з комуни. Не сам. Ні. Загітували мене... Куркулі... Повірив... Літо жив, сяк-так. Лягла зима. Похилі стіни, дряхленької хатини, підпирав дрючками. Хилилася... В діряву покрівлю повітрини завивав вітер... Морозив сніг. Але ось надійшла весна. Виїхав сіяти. Конячина грає на сонці ребрами... Точиться. Не тягне...

А поряд, комуна виїхала тракторами. Затягнули хлопці веселу степову пісню. Вкривалися лани чорними скибами... Моя ж конячина дійшла до пів гін і... впала.

В мене защеміло тут... біля серця... Хотілося кричати, щоб почули всі: «Досить. Не можна так далі жити. Та не міг... В ногах лежала конячина. Але дивлюся і... з радости заплакав. Трактори вже вуркотіли на моїй ниві. І тепер кажу встанне. Кажу, щоб чули всі. Так далі жити не можна. Сьогодні ж подаю заяву про вступ ко комуни. Це є наш вірний шлях.

Надніпрянські руді лани вигравали шумовинням колективної праці. В цьому стримкому потоці, в цій трудовій симфонії степу народжується нова молодь, молодь нових днів, нової епохи—епохи споруд...

Дзвінок станції Ерастівки вдарив в останнє.

Паротяг кинув в простір білу куделю пару і вдарив колесами об плечі сонних рейок.

З заграбованого вікна вагону дивились дві парі вовчих очей Клужанських куркулів—Невкритого і Здері, що спіямалися на палійстві колективного хліба. А з-за крутого шпиля Хуторянської гори до переволочного пункту під бадьору розмову китайкових прапорів—наближалися червоні комсомольські валки комуни «Воля» та артілі «Більшовик».

«... Колгоспів армія іде»...

Летіло степом, билосся в шпильасті верхів'я гір, обганяло ходу поїзда...

Так вирує нове життя...

Х Р О Н І К А У Д А Р Н И Ц Т В А

Призов ударників соціалістичних ланів в літературу, що його провадить Плуг разом з групою «Трактор», розгортається широко. В № 1-2 ми зазначали ті радгоспи та комуні, де організовано літгуртки ударників. Організовано нові літгуртки в радгоспі «Червоний Жовтень», в радгоспі «Комуніст», в радгоспі «Жовтнева Революція», у «Басарабській Комуні». По радгоспах та колгоспах Проскурівщини організував гуртки тов. Ковальчук.

Приміські Харківські радгоспи обслужили виїзні бригади. До радгоспу «Наймитська Перемога» виїжджав тов. Заєць, де організував літгурток ударників з 15 осіб, які регулярно працюють і видають стінну газету. Тов. Бедзик організував літературно-рецензентський гурток в дослідному Інституті (колишня досвідна станція). В гурткові 15 робітників ударників та 5 техніків. Більшість з них комсомольці. Організаційні збори відбулися з великою активністю.

НАША ТРИБУНА

ЮРКО Й ЛАВРІНЕНКО

ПО ТОЙ БІК П РА В Д И

Про напрямок сатири Смолича є чимало розбіжних і протилежних думок. Одне тільки можна сказати з певністю: її мало розуміють. І коли читаєш останній роман Смолича «По той бік серця», то здається, що автор ніби цього й хотів, завуалювавши і затушкувавши трохи ідейну канву роману. Характеристично, що один читач, повертаючи книжку до бібліотеки, сказав: «Коли обидва Клими повернулися в пар, то й у мене в голові лишився пар». Отже, сатиру треба розшифровувати, бо автор оперує в ній символами незвичайного характеру і глибокого значення.

Те, що автор оперує суто умовними майже ляльковими масками (замість натуралізації героїв), те, що сатира, якщо можна так висловитись, дуже абстрактна, узагальнена, свідчить, що автор трактує широку тему, що об'єкт його творчості дуже значний. І тому треба одразу ж заперечити ту думку, що своїм новим романом Смолич просто хотів потішити читача, дати йому у формі пародії складне й химерне мереживо пригод, і ситуацій дурноверхого, засудженого на соціальну смерть інтелігента — та й тільки. Попри уявну легковажність і ніби блазнівську манеру письма — ми маємо перед собою один із глибших, філософських сучасних романів. За наївно-невинною маскою-формою роману криється глибоко і зло задумана сатира на цілий великий соціальний шар. І тому треба одразу ж відкинути друге твердження, що нібито роман Смолича «По той бік серця» хибує на формалізм, тобто на певну соціальну звалашеність і гіпертрофію образної автором мистецької форми. Люди, які роблять такий глибокодумний висновок, попалися на гострий і дотепний гачок автора, який віртуозно зумів замаскувати у своєму творові що-найгрубішу

сатиру і висміювання об'єкту під жонглерською «формалістичною» посмішкою.

«По той бік серця» є очевидно, широко задумана сатира на селянство «в цілому» і на його ролі в революції та соціалістичному будівництві. Двох головних героїв—Климів—автор хоче трактувати, як одного героя, один образ, що має бути образом селянства. Ще на початку роману, автор заявляє: «Клим Шостипалий був чоловік без біографії і без минулого. Тобто—селянин». «Його випадковий компаньйон був на два роки молодший і теж селянин». (ст. 21). В цих рядках є і ключ до деяких проблем сатири, і до самого ставлення автора до селянства. Протягом усього роману автор і на хвилину не відступає від двох своїх Климів, вивертаючи і показуючи їх з усіх боків, компрометуючи їх перед читачем, аж поки той не погодиться з останньою путьовкою Климів, яких автор механічно посилає «в морг». Автор не криється з своїми суб'єктивними антипатіями: він ненавидить героїв. «Ви заваджаєте мені!—раптом залементував я осатаніло.—Ви заваджаєте мені в сучасному і в майбутньому. Дякуйте мені, що я убив вас на двісті вісімдесят сьомій, а не сьомій сторінці!»—кричить автор на свого героя в передмові.

Пригляньмося ж, кого і головне за що так ненавидить автор. Клими його—селяни, як каже сам автор. При чому, Клим з віястими очима—це образ неексплуататорських шарів села, головню ж—середняцтва. Клим Шостипалий—син куркуля, що до кінця вірний своїй класовій природі. Це образ експлуататорської частини села, образ сільської буржуазії. І от автор намагається з'єднати ці дві класові протилежності в один художній дволикий образ «селянства». В наслідок такої антиприродної «сполуки» виходить покруч, що її можна знайти хіба тільки в голові Смолича, але ніяк не в складному плетиві класової боротьби на сьогоднішньому радянському селі.

Ще більше дивує, що автор скеровує головні свої сатиричні стріли на віястого дурня з ясними очима, на середняцьку, сказати б, частину Смоличевого дволикого образу «селянства», а не на куркульську—на Кліма Шестипалого.

Віястий Клим—син свинопаса, підпасич, «безталанний», батько якого «не був ні кметливий, ні кебетливий, і не мав дозвілля на добрі діла. Він (батько Ю. Л.) виховував свині в сажу, сіяв жито і сплачував недоліки після неврожаїв та падіжа. Єдиним зиском були йому власні діточки, на яких падіжа не було». Поминаючи тут барський тон у характеристиці селянина, занотуємо собі, що тут перед нами автор хоче намалювати незаможного середняка, який ніколи не виходить із турбот боротьби зі злиднями, і який не міг так, як Гальчин батько (теж за авто-

ром середняк), давати своєму синові на учобу «хоч мало, але справно», щоб той син міг, як і Галька, вчитися «безперешкодно». Ні, віястий Клим, як син злидаря, опиняється голий і самотний на дорозі до науки і життя. Далі автор хоче підкреслити, що, як особистість, віястий Клим зформувався так, як формуються усі селяни: «І ніжність, і цноту, що їх так щедро зичив синові батько, парубійко міг набути тільки таким непереві- реним способом—через материні сосці: з її молока. Але з цим же молоком всмоктував він і бацили традицій, злиднів (?!), не- культурности та безталання».

Показавши отак яскраво читачеві, що віястий Клим є плоть од плоті типовий селянин, автор пускає його в плутані мандри свого роману. Далі кожна з пригод Кліма становить собою сатиричний символ, в якому автор хоче розкрити нам соціальну суть і характер героя та водночас і тієї соціальної групи, що її репрезентує цей герой.

Ось Клим вирушає до Києва по краще життя — здобувати освіту. Це коїться за царату і, звичайно, замість освіти, він попадає у в'язницю, діставши до того ж ще й порцію мордобобою від жандарів. Це цілком правдивий образ долі селянських спроб поліпшити самотужки та ще й мирним способом своє життя в умовах царату. Автор залишається вірним історичній дійсності в своїх образах-символах і тоді, коли його другий Клим Шостипалий—куркуленко символічно перекладає тягар свого військового обов'язку і своєї провини на бідного Кліма. Далі революція, випускає з в'язниці віястого нашого героя на волю—тепер він має змогу вчитись. Але перед цим трапився з ним «маленький» хоч і значущий епізод.

Наш віястий герой потрапляє на Софійську площу в Києві підчас того, як там відбувається націоналістична маніфестація. Зауважмо, що тут Смолич дав майстерний зразок художнього учуднення, насиченого до того ж символічним змістом. Дивно, учуднено відбивається в голові селяка, а тепер і жебрака Кліма, міська есерівська демонстрація. Цю подію парубійко сприймає, як якусь сторонню і чужу для нього стихію: і неймовірно великий натовп людей, і звуки численних оркестр, і гомін з автомобілів нечуваних промов, і тендітні панянки, — усе це немов ко- титься хвилями, набігає на парубійка, підносить, односить його і зникає геть. Оглушеному парубійкові як сниться «залізний кумедний вершник» (пам'ятник Хмельницькому), «ясно золоті дзвіниці Софії», «храми прапорів». Клим зовсім випадково опиняється біля столика, де есери вербували усіх зустрічних до своєї партії і де його, як селянина, використовують, як рекламу, як диковинку, співають йому фалшиво-слізну осану («нещасний страдник» і т. інш.) і проти його волі всучують йому тимчасову

посвідку кандидата до партії есерів. Прекрасно зроблено в Смолича антитезу: селяк—і панок-есер, дотепно кепкує письменник з шахрайської роботи есерів, з їхньої відірваності від того самого селянства, яким вони святою християнською християлись. Але водночас кепкує Смолич із селянства за його нібито безвольну і випадкову роль в революції. І далі саме таке кепкування і складає головний зміст роману. Цілком випадково потрапляє Клим до Червоної армії (їхав за продуктами), а з Червоної армії до білих. Од білих шторм громадянської війни кидає цього аполітичного обабоча до петлюрівців—і тут Клим стає жертвою націоналістичного чаду. Потім на нього вплинули намовляння Сарни, пролетарки і комуністки: у віястого Кліма блимає маленький вогник революційної свідомості і він тікає до червоних. Петлюрівські дозорці ловлять його,—і тільки більшовицька граната, розбивши приміщення петлюрівської охорони, врятувала Кліма від розстрілу. Далі автор пропускає героя через еміграцію—і ось віястий Клим—ширий учасник відбудовного періоду в будівництві соціалізму. Суворі доба реконструкції і колективізації розбиває своїм мотором лоб Климові. І автор ліквідує його, не як звичайного героя, що своєю смертю мусить прикрасити кінець твору. Він ліквідує не селяка Кліма, який тут є тільки символом трудящого селянства, він ліквідує це селянство.

На таке розуміння цієї символічної і завуальованої сатири штовхають і постаті Сарни та Шестипалого. Шестипалий—експлуататор Кліма. На кривій праці цього селяка куркуль Шестипалий збудував свою кар'єру, пройшов крізь «мідні труби» революції, був у білих, у махновців, у петлюрівців (але в червоних не був)—і тепер разом з батьком будує куркульське господарство, брутально фалшуючись і підфарбовуючись під радянську людину. Смоличеві наша радянська література могла б бути вдячна за цей образ куркуля, як би письменник не намагався його поставити в антиприродний шлюб із віястим селяком і як би письменник його так само скомпрометував і «угробив», як Кліма.

Ще яскравіше відтіняє віястого Кліма, як символ селянства, Сарна, пролетарка з походження, пролетарка своїми вчинками, своєю ідеологією. Сарна послідовно і до кінця панькається з Климом, який допоміг їй вийти переможцем із боротьби з білими. Сарна хоче пробудити революційну свідомість Кліма, хоче зробити з нього свого свідомого співника. Тільки ж біда в тому, що всі ці намагання розбиваються об хистку соціальну природу Кліма. Вперше Сарна зустріла Кліма по дорозі його у в'язницю (за царського ладу) і подала йому приниженому невольникові яблуко й загубленого бриля. В Червоній армії вона знов справляє невідразне враження на наївного селяка. Логі-

кою подій він став майже щирим її помічником у бою з білими. Ця саме логіка бою з'єднала їх незвично тісно, але механічно. Цю неймовірну близькість і водночас неймовірну механічність єднання Сарни й Кліма автор талановито схематизує (надає їй символічного значення) і водночас художньо конкретизує в епізоді про полон і знущання з голої пари білогвардійців. Голої тіла Сарни й Кліма тісно зв'язані до купи, але ж обое ці тіла вивалені в болоті, в бруді—і цей бруд відносить цих двох тісно з'єднаних людей на тисячні відстані одно від одного. Це основний епізод роману, його зав'язка і розв'язка, глибоко символічний момент фабульної розробки твору. Чи не є цей епізод алегоричним «трактуванням» спілки селянства з пролетаріатом у боротьбі з монархізмом і поміщицтвом?

Та хіба мусить це дивувати нас, коли у всьому романі село показано, як якусь соціальну прірву, дикунську сторону, що навіть не спромоглася зформуватися в якийсь певний соціальний комплекс. Село в романі, як темний фон. Ось віястий Клим темної ночі стоїть дезорієнтований, розгублений на варті, на чужій, непотрібній йому варті. Він мріє про Сарну. Але от пригадалося і село. Цікава ця проекція села на тлі ночі.

«Тихі Бережани! Он вулиця. Третя хата з краю. Двері розчиняються. Виходить жінка. Не стара, не молода. Її вік у місті всього на всього друга молодість. На селі це — перша старість.

Це мати.

Вона ставить цеберко і вибирає руками січку. Накладає її у корито. З усіх боків біжать свині. Вони рохкають, руняють, кувікають—залежно від віку й голосових даних.

Двері знову одчиняються. Виходить мужчина. Старий. 45 років. Його батько був свинопас. Батьків батько теж. Він сам пасе свині з трьох років життя. До свиней балакає—свині розуміють. І він розуміє свині. До людей не балакає, і вони до нього—ні. Не розуміються.

Це батько.

Мати і батько. Батьки» (ст. 108).

І от оця сторона без'язиких свинопасів лежить у Смолича по той бік серця, по той бік симпатій, по той бік будьяких проявів соціального поступу і життєтворчості.

«Була ніч. Темна, але ясна-зоряна.

Там далеко, по той бік муру, по цей бік серця, за темною незнаною далиною лишилося місто. Кохане і укохане» (ст. 108).

Отже, по цей бік серця—місто, по той бік серця—село. Віястий дурень—його символ, його дитина, його продукт, даремно мріє про місто, про Сарну. Місто нищить село, а Сарна нищить віястого дурня, який—«розуміє» «ворожість» цих «одвічних» «антиподів»—міста й села тільки тоді, коли побачив свою матір, яка

прийшла найматися в місто на схилі літ, жебрачка, що втратила здоров'я, добробут і сім'ю. Чоловік її вмер під час єгипетської праці, господарство зажер куркуль—батько Шестипалого Кліма. Він таки цей куркуль і в добу реконструкції з кращими перспективами ніж будьхто на селі:

— А як же там старі люди поживають? Шестипалого старого знаєте?—запитує Клим 2-й у жебрачки-селянки.

— Ой боже ж мій, як не знати. Такий вже кровопивця, такий сукин син. Оце йому і ґрунт свій з половини віддала. Та хіба він половину віддасть? Отой зажера? Зажулить,—невдобна, скаже, неплідна твоя земля, збитків, скаже, мені завдала, та й тицьне мішок невіяної. Ох і чоловік—не чоловік! Півсела в своїх руках тримає—у вдови з половини, в інваліда з третини, з тим спряжеться, тому позичить, тому зоре—і півсела на нього робить. Культурне господарство в нього з колективом воює. Пів села в колективі, а другою половиною він порядкує». (ст. 274).

Як бачимо, Смоличевому куркулеві в добу ліквідації глитаєвської кляси і 50% колективізації селянських господарств живеться нівроку добре. Як бачимо між цим глитаєм і матер'ю віястого дурня є і чимала соціальна межа, але ж автор ніяк не хоче бачити в цій трудівниці-селянці відмінної від куркуля Шестипалого соціальної якості, і тому не тільки її синка, а й її саму зве «наріцательним» ім'ям глитаєв—Шестипалихою («Будемо звати її так» каже в дужках автор).

Чи варто після цього доводити, що Смолич стоїть по той бік пролетарської класової правди? Чи варто говорити про те, що він загортає все, що є в селі, в одну помийну яму історії, як країну безязыких свинопасів і глитаїв? Чи варто доводити йому, що марксист не отожднює селянина з глитаєм, що село ще не значить—селянство, як і поняття міста ще не тотожне з поняттям пролетаріату, що в селі, як у місті, ми маємо глибинні процеси класового розшарування і класової боротьби, що селянство, отже, класово неоднородне, що визискувана частина його теж має свою соціальну біографію, в яку вписано імена Шевченків, в яку вписано крім рабства і покори і революційні подвиги—і найбільші та найкращі з них—це боротьба опліч і під керівництвом пролетаріату та його компартії з інтервентами, з глитаєвською, за героїчне перетворення сільського господарства і самого бідняцько-середняцького селянства на засадах колективізації? Чи варто доводити «інтелігентові» Смоличу, що в наслідок правильної політики партії пролетаріату трудящий селянин потрапляє не під мотор, а на мотор індустріялізації, і що цей процес, керований пролетаріатом, несе селянству звільнення від рабства, руйнуючи в ньому дрібновласницьку половину його психіки, і стверджуючи її трудівницьку, робочу половину?

Нам дуже потрібна сатира на сільські теми, і талант Смолича

зміг би зробити тут велику і корисну для соціалізму роботу. На жаль, ми ще не маємо художника, який на полум'ї свого художньо перетвореного клясового гніву відтворив і спопелив би огидний соціальний тип глитаю. Ще нема справжньої пролетарської сатири на куркуля (і саме через це шкода, що Смолич меншу свою сатиричну увагу приділяє куркуленкові Шестипалому). Нам потрібна сатира і на подвійну душу середняка, що про неї говорив Ленін, і що примушує цього середняка часто вагатися біля воріт колгоспу, потрібна сатира на консерватизм, забобони і все те назадняцьке, антикультурне, що його дістав у спадщину від фєвдалізму і капіталізму селянин. Але раз цього не хоче робити Смолич,—то це мусить зробити, зробить і вже робить пролетарсько-селянська література.

Кажуть, що сам автор трактує роман, як сатиру не на селянство, а на селянську інтелігенцію. Але ми знаємо, що в Смолича поняття селянства має властивости гуми, і тому ми маємо право запитати: на яку інтелігенцію сатира—на селянську, чи на куркульську, на радянську, чи на жовто-блакитну? І нам здається, що варто тільки так поставити питання, щоб уже ясна була відповідь на нього. Ясно, що наш герой за романом не належить ні до тієї буржуазної падалі, що ловить тепер на еміграції кришки з столу капіталіста, ні до тих націоналістичних недобитків, що йдуть у лавах і за лавами СВУ, ні навіть до тієї консервативної групи інтелігенції, що вся її активна роля в бурхливих соціальних подіях останніх десятиліть вилася у жалюгідну ролю на театральному помості «просвіти» і що плентається весь час у глитайському хвості. Навпаки, автор навмисне підкреслив відокремлену позицію героя від есерів, і від петлюровської «січі», зробивши водночас наголос на «спілкування» з Сарною комуністкою. Не треба забувати, що тільки більшовицька граната, що влучила в будинок петлюрівської контррозвідки, врятувала Клима від кулі петлюрівського катя, і що тільки завдяки Климові Сарну не згадували і не розстріляли білогвардійські контррозвідці... Адже символіка цього симбіозу цілком ясна.

Стиль і побудова роману теж змушують його трактувати, як глибоку завуальовану соціальну сатиру. Літературна технологія Смолича в «По той бік серця» переступає ще один широкий шабель угору. У цьому романі остаточно запанувала і його манера вкладати в фабульну розробку значущий соціально-символічний зміст, вкладати у сюжетно-композиційні вузли проблеми, подавати трюково авантюрний і на перший погляд формалістичний твір, як гострий соціальний памфлет.

Стиль Смолича на перший погляд літературу революційної буржуазії XVIII віку, коли з'явився пародійний роман Сервантеса, роман, що був водночас і сатирою на цілу відмираючу суспільну клясу—фєвдально-рицарське дворянство, коли вий-

шов «Гаргантюа і Пантагрюель» Рабле, сатиричні легенди Свіфта, зокрема його убійча сатира на тодішнє англійське дворянське суспільство. Це була бойова і славетна література, бо вона була скерована проти того, що мусило вмерти, бо вона була літературою молодой висхідної класи. Було б тільки добре, як би могли критично використати для себе краще і придатне з тієї літератури. І Смолич використовує, але як і для кого?

Як Сервантес пародіює лицарський роман у своєму «Дон-Кіхоті», так Смолич намагається пародіювати буржуазний реалістично-психологічний роман, що намагається відродитись в нашій радянській літературі. Як у Сервантеса це пародіювання, ці чудернацькі пригоди Дон-Кіхота правлять водночас і за «композиційний стрижень цього сюжету і за символіку оточення» (Нусінов), так і в Смолича переживання і пригоди віястого Кліма, вся його нещадно спародійована «добряча душа» є і символом і стрижнем сюжету. Але художній провал роману стався наслідком хибної ідеї, що була покладена в основу твору і що мала бути втілена у фалшивий дволикий образ Клімів Шестипалих. Даремно письменник в кінці роману, кричить услід читачеві: «Всім же зрозуміло, що Клим і Шестипалий це була зовсім одна особа». Для автора це може й так, а для читача це фікція чистого ґатунку, пар під шляпою Кліма,—не більше. Перед нами приклад, як недостатня чіткість і хибність ідеологічних позицій письменника псує йому літературну техніку, гальмує його художній поступ.

Отже Смолич, бажаючи наслідувати згадану літературну течію XVIII в. і скомпроментувати психологічно-реалістичний жанр, об'єктивно дав пародію на самого себе, на ту творчу лінію, яку він репрезентує.

Треба ще зауважити, що погляди Смолича на селянство не нові. Він може вважати за свого попередника навіть Панька Куліша, конфлікт якого з кріпаком, поетом «черні» Шевченком є справжній прообраз багатьох літературних сьогочасних суперечок. Після певна частина хатян, потім плювалися на село футуристи. Новітнє барське ставлення до села (та й до селянської революційної літератури) є продовження цієї буржуазної і дрібнобуржуазної лінії. Хоч як воно відхищується від того народництва, від того просвітництва, що сюсюкало сантиментально про село, що молилося на феодално-натуральне селянство, але воно є саме зворотній бік цього народництва, становить вкупі з тим народництвом справжню дволику єдність.

Народники та їх епігони в кращому разі інертно їхали на старій чумацькій мажі селянства, мріючи принести «темній масі» «сонячний промінь», аж поки їхні нащадки (фашисти, петлюрівщина і вся націоналістична контрреволюція) не стали були катками цього трудящого села.

Та й у суб'єктивному ставленні народників до села, як ще вірно зауважив Плеханов, було багато барства. «Хоч як ідеалізували народники селянську масу, але вони все таки дивились на неї згори вниз, як на добрий матеріал для їх благодійницьких історичних дослідів. У народництві була своя значна частка барства. Покликана змінити народників нова різностать інтелігенції нездібна ставитись по барському до людей фізичної праці вже через те переконання, що історичну справу цих людей можуть зробити тільки вони сами» (тв. т. X ст. 117).

Це один табір, буржуаній. Тут межа, а не де інде. В особі пролетаріату, що останнім вийшов на арену класовій битви, щоб розв'язати її кінець, трудове селянство, біднота вперше дістало собі і керівника і спільника. На його історичному буксирі воно йде до соціалізму, заперечуючи в цій діалектичній ході себе, як соціально-економічну категорію капіталістичного ладу. Роман Смолича стоїть по той бік цієї демаркаційної лінії, по той бік пролетарської правди. Його село, що виступає в образі віястого ідіота, у образі старої його матусі—жебракчи, у образі куркуля і в усьому поетичному антуражі сатири, як якийсь страшний дикий фон, на якому не видно жодної значної світлої цятки, як якась дика сторона темряви, реакції і дикунства—це не наше радянське село.

По суті у романі «По той бік серця» Смолич тільки розвиває до кінця свої погляди на селянство, висловлені ним ще у романі «Останній ейджевуд» (1925 р.) та в повісті «Хома» (1926 р.).

У повісті Смолича «Хома», дезорієнтовний інтелігент Хома каже: «Я можу поважати пролетаріат і велику буржуазію. Вони свідомі свого життя. Але от ці всілякі містечкові «прослойки»—це найгірші світські паразити. Вони надзвичайно плодючі. А плодяться вони, сами не знають за для чого. Правда, в нормальних, стабілізованих умовах життя вони виконують доцільну функцію (як от Клим за непи? Ю. Л.). З них непогані виконавці в різних ділянках життя—науки, культури тощо. Вони чесно й віддано роблять своє діло... Але в часи катастроф, в часи зломів і змін стандартів вони безпомічні, нелогічні, консервативні й просто недоречні». Тут Смолич ще 1926 р. в простій публіцистичній формі накреслив собі майбутній тип Клима. Не бентежте себе сумнівом, що Смолич тут не мав на увазі села. Саме в цю «містечкову калюжу» і кинув він мільйони трудящих села, які він уявляє, як «образ рабські зігнутих ніг» («Хома»), «Чи не плюс-мінус нескінчимість у нашій формулі суспільства є село?»—запитує Хома.

Смоличів роман «По той бік серця» дав на це питання позитивну відповідь. Письменник став у ролю тих персонажів своїх

попередніх творів, яких (персонажів) він тоді висміював. Незавидна роля!

Смолич мусить краще ознайомитись з марксистським вченням про класи, щоб позбутися метафізичних протиставлень і надкласових понять, щоб зрозуміти тактику і стратегію класової боротьби пролетаріату за вплив на широкі маси дрібної буржуазії і її інтелігенції, за спілку з селянством, за його селянства соціалістичний шлях, і *проти* буржуазії, *проти* куркульства і проти всіх тих їх прихвостнів, що свідомо чи несвідомо йдуть їм на послуги. Бо, незрозумівши цього, письменник робитиме ведмежі послуги пролетаріатові, аж поки сам не опиниться «по той бік серця».

Колись Белінський писав: «Озлучений розум є теж ознака вищої натури, бо людина з озлученим розумом буває незадоволена не тільки людьми, але й сама з себе». Було б добре, як би суха і зла Смоличева сатира спромоглася на самокритику.

АНДРІЙ ЯРМОЛЕНКО МІЛКА ГЛИБИНА

Майже весь доробок тов. Нефеліна за 5 років складається з шести оповідань, вміщених у збірці «Із глибини» (Мати. Звір обхопив. Нічна історія. Із глибини. Будні. Стайна). Крім цих, нам відомі ще два твори Нефеліна—«Тимофій Сербак» та «Туга». Але зазначені оповідання якимось особливостями не відзначаються, й тому до свого розгляду ми їх не заносимо. Та й сам автор, очевидно, так їх розцінює, не внівши їх до збірки.

Всю збірку тематично й деякою мірою, стильово можна поділити на дві частини: оповідання датовані 1925-26 роком і оповідання, писані пізніше. Перші оповідання становлять собою єдність, насамперед, асоціальною тематикою: десь точиться громадянська війна, десь ідуть запеклі класові бої, а Нефелінові герої, провінційне вчителство, живуть своїми дріб язковими сварками, копірсям у психологічних переживаннях. У оповіданні «Звір обхопив» герой стріляє вчительку, батькову коханку, бо через неї батько забив матір. Головним стимулом до злочину є те, що без матері хто, мовляв, «дасть чисту сорочку, коли повернеться він з відпустки». З оповідання довідуємося, що герой до того є комсомолець і, очевидно, його відпустка важлива. Але до вбивства спричинилися якраз й інші причини: «товстий зад, що ритмічно похитувався» і міркування героя про смерть, про спокій, про засипання, і ці міркування автор зв'язує аж з князівськими часами.

У другому оповіданні вчитель з ревнощів забуває свою дружину. Найхарактеристичніше в оповіданні те, що діти беруть

участь у статтевих взаєминах батьків, що й спричинилося до трагедії. Багато скаржиться на сина: «тобі все одно, хто буде м'яти твою матір», а мати від себе скаржиться дітям, «що батько зі своєю шмарою до вечора гуляв».

«Із глибини» — центральне оповідання, як його розцінює й сам автор, надавши цілій збірці цього заголовка. Безногий Іполіт мучиться своїм каліцтвом. Щоб уникнути страждань, герой їде на фронт і гине там. Отже, громадянська війна для автора є тільки тло, на якому він робить свої психологічні вправи. Автора не інтересує — хто й за що бореться; головне для нього — страждання людини, як такої, страждання вчителя-інтелігента. Життя для нього поділене не за соціальними ознаками, а за ознаками спокою і не спокою. «Що таке життя? Все поділилося на дві частини. Там шум, опір, може буря; тут спокій, мертва тиша, сон... Чи не в нижньому поверсі Іполітова доля?»

Нижній поверх — поверх спокою і вивчає автор у всіх своїх оповіданнях. У цьому ж творі він розкриває, що це за нижній поверх «А з глибини, з якоїсь невідомої, знесилені істоти глибини, піднімалися думки, туманили голову, важким клубом вилися біля серця, сперечалися, наче два злі сусіди. І не знати, хто з них перемагає, чи той, що каже за безпорадність, чи той, чия невідрадна мова — ти ж чоловік, ти ж не метелик...»

В цій боротьбі, зрештою, перемагає, спокій. Автор слідом за героєм приходять до висновку, що, «замість болю, тепер ясно випливало срібновидним шумом на синю поверхню його душі те заховане хотіння спокою, що весь час тулилося десь у підсвідомих глибинах».

Спокій, шукання підсвідомих глибин занепадницької вмиралої людини інтересує автора. Для цього він припасовує і відповідні осінні (переважно, нічні) пейзажі з потягом до сірих кольорів. Відділя виходить і постійні вирази з натиском на одноманітність і нудоту життя.

Зазначений еротизм, занепадницький психологізм ставлять перед критиком, звичайно, основне питання — виявити соціологічний еквівалент творів, їхні соціальні коріння. Вже з коротенького перегляду видно, що в оповіданнях відбулося переживання, (може, частково й автобіографічне) провінціального вчителя, відірваного від соціального життя і заглибленого в копірвання свого я. На це самозаглиблення, на нашу думку, вплинуло великою мірою і некритичне сприйняття буржуазних естетичних теорій і, насамперед, Фройдівської.

У згаданому оповіданні «Із глибини» за епіграф править вислів з Фройда: «Спокій і досягнення спокою — ось найбільша втіха людини».

Ми не спинятимемося на переказові всієї фрейдівської теорії з його потягом до сексуальних проблем, з потягом до минулого, до підсвідомого, що тяжить над людиною і що зарані визначає свідомість людини. Потяг до минулого визначає наперед і потяг до спокою, якою є смерть. «Сенс життя є потяг до смерті, як потяг до примітивного». Антиматеріалістична реакційна теорія, що відриває психічну волю людини від соціального життя—теорія Фрейда є наслідок хвилі занепадництва буржуазії, хвиля боротьби буржуазії проти матеріалізму. Щоб урозуміти всю шкідливість цієї буржуазної теорії, яка соціальне життя намагається пояснити біологічними моментами, слід згадати фрейдівського учня Кольнея, який теорією психоаналізу намагається «з'ясувати» пролетарську революцію. По його виходить: комунізм—потяг до дитячої психології; аграрний комунізм—потяг синів братів до статтевих взаємин з матір'ю землею; ленінізм—воєнний психоз; а гасло «пролетарі всіх країн єдинаяся» Кольний пояснює нічим іншим, як гомосексуалізмом. Далі, як бачимо, говорити нема чого.

Ступінь впливу Фрейда на Нефеліна тяжко відзначити. Може й праві частково опоненти, що зазначали різноманітні впливи на Нефеліна, що останній, взагалі, швидко підпадає під всякі впливи. Але для нас, безперечно, що на перших оповіданнях вплив Фрейда позначився дуже, та не без цього впливу написано й оповідання пізнішого періоду.

У «Буднях» подано колізію соціального й біологічного, й знову не на користь першого. Громадську боротьбу куркуля Харитона і незаможника Микити підмінено боротьбою за жінку. Тут інтересно взагалі спинитися на незаможникові, як він поданий у Нефелінових «Буднях». Ідучи до міста у важливих справах, Микита спинає коня серед дороги і починає дивитися на хмарки, слухати пташок і взагалі милуватися природою. Дома незаможник теж милується садом і слухає пташок. Такий тип незаможника, створений безперечно не в незаможницькому оточенні, є, об'єктивно, витвір куркуля, що в незаможникові не визнає селянина-трудівника.

У «Стаїні» розповідається про колектив, але знову ж основний вузол—перехід жінки до колективу з'ясовується біологічним: розмовою чоловіка з жінкою вночі на широкому ліжку.

Фрейд, як відомо, визнавав слушність народніх передрікань снів на базі затиснутих психологічних комплексів. Сни, що відносять до нещастя, яке й справджується, у Нефеліна посідають теж належне місце. Нефелін іде навіть далше. Для нього гадання є теж наука і його позитивний герой Захар заявляє: «От коли б наш учитель був не такий паршивий, він би тобі розказав, як це люди знають чужі думки». Все оповідання «Будні» пройнято містикою, і соціальна боротьба є знову тільки тло для висловлю-

вань Нефеліна, хоча б на такий зразок «Великі люди прощали своїм ворогам». Не важить, що гвалтування куркулем неможливічкі неправдоподібне, не важить, що взагалі сюжетні вузли мало вмотивовані, для автора бо головне шукання психологічних вузлів, що особливо розриваються снами та спогадами Марини.

Як і в попередніх оповіданнях спостерігається пасивність героя, прагнення його до спокою: він більше лежить і думає, а не діє. Як і в попередніх оповіданнях нагромаджено знову ж сірі кольори: сірі пасми, сірі копиці, посіріла стіна, сірі стріхи, сірі тіні, чоловік сірий, як миша, сірі відтінки, сірі голівки, сірі пісні і т. д.

У малюванні героїв автор не виявляє особливої вправності. У «Стайні» він наділяє героя словом, або вірніше звуком, «ого», а героїню «атож» і підкреслює модуляції цих звуків у різних випадках, хоч читач аж ніяк не відчуває цих відтінків. В стилістичних засобах помітне, проте, деяке зрушення. Якщо в перших оповіданнях панує довга фраза, період, то з переходом до тематики більше соціальної, фраза стає одрубанішою, короткою і «Будні» автор так і визначив «Нотатки до повісті». В шуканні свого стилю Нефелін збивається на натуралізм на зразок: «висохлими, як смуги ременю, губами». Щоб якось розрядити психологічні копірсяння, автор удається до дешевих ефектів: кожне оповідання кінчається гучними пострілами, ножом тощо.

Стиль збірки в основі імпресіоністичний, але, як ми зазначали, не без сторонніх впливів. Не можна погодитися з товаришами, що безоглядно лаяли цю збірку, вважаючи її цілком за антихудожню. На наш погляд тут є подекуди й гарна образовість і чистота мови, що правда переходить у вишуканість, але всі ці позитивні моменти покривається основною хобою. Творча метода Нефеліна ще далека від методи діалектичного матеріалізму, ще вона дуже й дуже перебуває під впливом буржуазного психоаналізу. Маркс раз висловився так: «Історія повторюється, але перший раз як трагедія, а вдруге як фарс». Якщо фрейдівська теорія—це трагедія безвихідности європейської буржуазії, то Нефелінові колізії це фарс провінціального, незацепленого соціальним життям, дрібнобуржуазного інтелігента. Занепадницька своєю настановою, ідеалістична, ворожа матеріалістичній теорії психоаналізу ніяк не може бути методою пролетарсько-селянської літератури. Творчість Нефеліна—засторога для письменників, що не опанували матеріалістично-діалектичної методи й пішли в обійми буржуазних теорій. Нефелінова глибина—мілка, як правильно зазначали на диспуті *) товариші.

*) Звіт про диспут див. на стор. 129.

КРИТИЧНІ НОТАТКИ

Лаврінченко, Юр. Василь Чумака. Біографічно-критичний нарис. Інститут Т. Шевченка. Кабінет Радян. літератури Вид-во ВУРПС «Укр. Робітник». Масова літературно-критична бібліотека. 79 ст., т. 10.000. 1930. 20 к.

Нарешті, ми маємо книжку про В. Чумака, хоч його «Червоного заспіву», що вийшов року 1920 і 1922 за ред. і передмовою В. Блакитного, ще не перевидано масовим тиражем, а давно це час зробити. Робітничий чи селянський читач, проглядаючи легко й жваво написану брошуру, дуже рідко матиме під руками твори самого поета.

Юр. Лаврінченко характеризує час, що за нього зростав поет (900-ті роки), дитяче юнацьке оточення в Ічні і городянський гімназії і, нарешті, початок революції до дати смерті В. Чумака в Києві від руки денкінців—21 листопаду р. 1919 (розділ «Доба і поет», 5—23с).

Тут можна зауважити, що ця дата (на 17 ст.) не збігається з датою в передмові М. Любченка до книжечки віршів В. Чумака «Непохитному» (в-во «боротьба», К., 1920, 3с), як почасти розходиться й опис самих обставин смерті.

У Ю. Лаврінченка:

«Деніканська охранка не-відомо де (у Києві! І. К.) і не-відомо як (за В. Блакитним—кулею «при спробі тікати» І. К.) закатувала їх (тоб-то Чумака, Михайличенка й інш.).»

У М. Любченка:

«8 грудня (можливо коректурна помилка, замість 3) був він заарештований денкінськими катами і тієї ж ночі замордований разом з іншими членами УКП(б)» (3 ст.).

У тому ж розділі Ю. Л.—ко докладно списує поетову працю над підвищенням своєї кваліфікації.

У другому розд. «У літературнім оточенні» (24—33 сс) автор спинається на впливах російської (Кольцова, Нікітіна, Некрасова, Бальмонта й ін.) та укр-ої поезії (Олеся). В українській частині бракує фактичних зставлень і глибокого визначення характеру впливу, хоч її дано і зі знанням справи.

Нарешті, останній розділ характеризує «Творчі етапи» В. Чумака, його дитячі, юнацько-інтимні й романтичні революційні вірші.

Побіжно автор спинається на його художніх засобах—римах, алітераціях, імпресіоністичних образах, синтаксі.

Трохи докладніше його ейдологічні засоби аналізує Л. Підгайний у статті «Поет нової ери», нових днів» (Життя й револ., 1929, 12, 6—100 сс).

Обом дослідникам бракує систематичної детальності.

Тяжко вимагати цього від популярної брошури чи ювілейної статті, але Чумакові ритміка і стиль (епітети, повтори, образи, мова) заслуговують на спеціальний систематичний облік. Тоді його психоідеологія мала б у визначенні на діалектичному ґрунті міцну базу, а зараз можна було б говорити і про конкретні запозичення в українських попередників, про його стосунки з ними.

Скажімо, Чумакові епітети часом бувають свіжі: «в перебіжнім шумовинні», «гамаренний гімн»; («Непохитному» 15) іноді складні і цим «особливо оригінальні в своїй красивості», «килими зеленоземні» (тамже, 12). «в племінно-щирому гарті» (тамже, 15) «обламок менту—блискавично-перебіжний», («Стільки щастя»), «Хвиляво-розлогі ширі степові» («Принесла з собою»).

Це була відповідь на нові вимоги, але разом трапляються епітети звичайні і для старої поезії: «запашного зілля, вибухалих трав», («В зелену суботу»), «не в безмежні блакитні простори, а в хатину людську», («Я порву»). «Заквітчаного хмелю», («Сонце-золото»).

Любить він і складні образи, що більше відповідали складності революційних часів: «святкує всесвіт бурю-гру» («Непохитному» 14), «по чужому лану-лугу», («Після помсти»), «В сонці щелять стріли—«трави» («Н» 6), «Пензлі—пучки умочайте в колектив—цебро» («Офіра»), «Гратами—мирами» («Н», 8), «пліне повіль-легіон», «з тримтін-мигтін» («Н», 14), «краща-мавка» («Н», 6), «зорі-смарагд» («Н», 11. «За гратами»), «лянови-штий гомін-жгут» («Н» 6), «сполохами-ралами обрїї з'орем» («Чер. зорі 1), «сонцю-світозару» («З ранкових настроїв»), «по росі-траві» («Принесла з собою»), «білоткані хмароньки-вігрила» (там же), Іноді два слова зливається: «проміне-шовком» («Сьогодні ходив»).

В міру дозрівання в поета зникають пісенні образи, виробляються нові, пролетарські духом. Так само, як зникають слабі іменникові, дієслівні й інш. рими одноманітні: «гнів—вогнів» («Н», 9), «море—тероре» (тамо ж), «бурями—мурами» («Н», 8), міняючися на асонансові: «пожежками—обме-режемо» («Ч з» 1), «місті—змїстом» («Н», 10), «луна—ви нам» («Н», 9), чи і дисонансові: «на брук—гру» («Н», 14), і т. п.

За цими ознаками, як і загальною аналізою ритміки та мотивів можна б дати хоч приблизну хронологію віршів, що її на сьогодні для В. Чука бракує.

Скажімо, чудесний асонанс символістичного віршу «За гратами» у сполучі з анафоричним повтором, міг у поета виникнути тільки за пізнішого часу: «Я чи блакить—за гратами?».

Я чи блакить?

Знаю, що став твоїм братом».

Такого ч часу й рима «братніх задіз—осціалїзм» («Н», 15).

Так само не міг, очевидно через складність, користуватися в ранніх віршах поет і коловим епіфоричним облямуванням, що його в словах «Червоний терор» (повтор) він уживав в вірші «Ми тїні» («Черв. Заспів, «Н», 9), для закінчення шостирядкових строф, чи словами заголовку у вірші «Березневий каламут», для чотирьохрядкових строф, першої, останньої й третьої.

Особливо часто він підкреслює основну думку повторами, не тільки позначеними в Ю. Лавріненка («Ріємо... ріємо... Сіємо... сіємо...; в «Червон. Засп.» «Н», 8) й такими менш політичними, як: («блукати і пити, й пити» («Н», 17), «Ми—тїні... Ми тїні меткі») («Н», 9) з П разовим повторенням ми, чи «Ми непохитні... Ми йдем» («Н», 5), або—«Але фарба—і ми плякатів кличем, кличем, кличем» («Н», 10), чи там же, в «Офірі» двічі анафора «переможці-піонери», або анафоричні початки:

«Твої шляхи широко розлягли ось,

Твої пісні далеко розляглись,

в твоїх словах огонь мети». («Н», 13).

чи «Але ми линею, линею, линею» (Доволі»).

Вони певне сполучуються з алітеративною тенденцією не тільки в соціальної спрямованості, а іноді й просто в звуковій естетності:

«Килими зеленоземні

«Килими зеленоземні

у гірляндах житніх грон» («Револуція», «Н», 12).

Суди і ранне «Пісня помсти» чи

«Годі нагинатися

годі підставлятися

під вагу ярем» («Ч. З.» П.).

«знов болото, знов болото» («сонце-золото»).

Цей приклад алітератцій і повторів для надання соціальної динаміки віршеві:

«На площі—в юрмі—на митинг вінки несить—вінки й гірлянди... На площі—на мінінг—на брук і завтра—вірте—швидко—завтра святкує все—світ бурю-гру». («Н», 14). (Дивись також—«Вгорі», «Сонце-злото»: Поет протестує проти того, що є: «Голі й босі. Босі й голі» («Ряд хаток»).

Цікаво, що ці риси зближують його з В. Елланом, товаришем по перу й революційній роботі.

Очевидячки, вони свідомо уникають у внутрішніх мотивах Олесе-Титинського пантеїзму, в оформленні лагідного спокою, коли образно кличе «вогонь мети» («Н», 13), «пала з півоній ватра» тобто революція («Н», 14) й доводиться «нести вогні» («Н», 5).

Для цього треба було збачити й про свіжу лексику, про «колективістичне мистецтво», як про це писав у статті «До проблеми пролетарського мистецтва» Еллан у «Мистецтві» (5—6, 1919), що нова доба потребує нових слів. І «зважно молодий» В. Чумак заявляє: («Н», 12).

«Чуй же: твій брат огневیه» («Н» II).

«І в смуті втворюємо дні» («Н», 5).

хоч іноді й чарувала ще «мрійновато сонних плес» («Н», 6).

Для цього потрібні були і свіжі порівняння: «Ми непохитні,—мов граніт!». Тоді, як на селі, звичайно:

«Ряд хаток пошарпані, подеті,

Мов старесенькі бабусі похилились...

(«Ряд хаток»).

Або за Шевченко—селянської традицією хотілося сказати:

«Стільки щастя, що боюся. Залоскоче як русака».

(«Стільки щастя»).

Поет іноді наслідував своїх попередників—реалістів, брав мотиви з переживаних вражень природи, соціальних змагань чи й особистих нещастів—«На смерть П. Чумака», як це слушно зауважив В. Бобинський (у доповіді в семінарі кабінету рад, літератури інст. Шевченка), що дав і критику тексту та символіки.

Запозичав він дещо від символістів (О. Слісаренка), може й імажанистів (С. Есеніна з раннього «Радуніцей»), але це не зашкодило йому раніше почати протиставляти себе модерністам.

У одному з віршів («Сонце-злото») він свідомо говорить про «разки наміста», для забутих, для «найменших» міста, всупереч «Намисту» за музи М. Вороного:

«Але я нижу намісто...

і нижу ретельно, чисто.

Щоб тобі, прокляте місто,

дати знов дарунок свій...

(«В сьайві мрій» 1913, 44).

На прикладі В. Чумака й «перших хоробрих» основоположників української пролетарської літератури, можна бачити, як народжується новий стиль, у наслідуванні і синтезі старих, як і в природній анітезі, обумовлений післяреволюційною економікою та перемогою пролетаріату. Вони стверджують думки Н. Фріче про закони літературного поступу (див. ст. «Проблеми соціології літер. стилей» в його «Проблеми искусствоведения», Гиз, 1930).

Дослідження цієї доби чергове завдання, виконане частково й брошурою Ю. Лавріненка, що їй, до речі, не зашкодила б прикінцева бібліографія.

Ів. Капустянський.

Збірка новель Гжицького, об'єднана під одною загальною назвою «Цісарське право», тематично строката. В книжечці на 162 сторінках маємо низку новель, що їх можна об'єднати в кілька тематичних кіл. Прикладом: «мисливські», «алтайські», «з імперіялістичної війни» та про «колишніх». Але є те, що споріднює між собою цю розмаїту тематику. Мова йде про художнє спрямування письменниково. Збіркою цією В. Гжицький наче дбає закріпити за собою репутацію чистого художника». Бо ж тільки цим зумовлено такі, прикладом, новелі, як «Трясовина», «Злодій». Це—новелі про боротьбу людини з природною стихією, новелі, де не проникається жоден соціальний мотив. Письменник не бере на себе завдань, що їх покладає наша доба. Його вабить малювати такі переживання, де людина стає вічнавіч у боротьбі з природою. Виходить прекрасний малюнок, але...

Або от оповідання «Мог'яни». Це—шарж на «колишніх», гумореска в дусі гоголівської Пульхерії Івановни, але ця критика на нашу думку аж ніяк не потребує витрачання письменницької енергії в добу активного зросту творчих сил пролетаріату. Проте, В. Гжицький старанно змальовує двох діджів, що «вийшли з тиражу», забавляються в політику, муштру, випивають. Чим привабили естетичний смак авторів ці діджі—таємниця В. Гжицького.

Коли автор береться відбивати соціальне життя Сходу, то й там він бачить лише екзотичний бік, тему «визволення жінки» він трактує, як визволення парубком коханої від нелюбого шамана, який купив дівчину. Так подав би нам цю тему й американський фільм, що претендує на «мистецтво без політики».

Навіть якщо письменник бере за тему різку факти безглузда імперіялістичної війни («Цісарське право» *), то привід війни має для автора—«чистого художника»—якусь неутраляну красу (пейзажну) і тільки тому може художник спинити на ньому своє творче око.

Отже, мусимо констатувати, що ставши в позицію «чистого художника», безсторонньо розповідаючи про різноманітні речі, В. Гжицький не запалоє читача, не викликає ні великого обурення, ні великого піднесення, а може де позіхання, де легкий смуток, де зітхання полегкості, як щасливий кінець.

Невдячна позиція **).

Д. Г.

Х Р О Н І К А

ПЛЕНУМ ВОКП'у

5—12 січня ц. р. у Москві відбувся поширений пленум Центральної ради Всеросійського Об'єднання Селянських Письменників з широким представництвом від інших республік (України, Білорусії, Грузії і инш.). На пленумі брало участь 150 чол., з них 10 від «Плугу» (3 ударники, призвані в літературу, і 7 письменників).

Основні питання, що на них зосередив пленум свою увагу і, що навколо них точилися гострі дискусії такі: платформа ВОКП'у, творча метода

*) Доречі, присвятою новелі В. Стефаникові В. Гжицький визнає тут Стефаникові впливи.

**) Від редакції. Рецензована збірка є пройдений етап для автора. Всі новелі цієї збірки написано 1923—1927 р.р. Пізніша творчість Гжицького як от п'єса «Наступ» дає право сподіватись, що автор намагається стати на шлях соціально-актуальнішої тематики.

селянської літератури і організація всесоюзного об'єднання асоціацій селянських письменників.

Українська делегація виступила проти тенденції, що була у кількох учасників пленуму, розв'язати останнє питання в той спосіб, щоб перетворити (або ще простіше «перейменувати») Всеросійське об'єднання на Всесоюзне. Позиція цілком хибна і не без певного душка великодержавництва. Зрештою, з пропозиції української делегації питання це розв'язано так: кожна республіканська організація селянських письменників виділяє 3 представники до організаційного комітету для утворення Всесоюзної асоціації; останній протягом півроку провадить підготовчу роботу (організує об'єднання селянських письменників у тих республіках, де їх ще немає, проробляє платформу асоціації і т. і.) і після цього тільки можна буде реально взятися до організації всесоюзної асоціації.

Надто гострі дискусії викликала доповідь т. Рев'якіна про творчу методу селянської літератури, саме в тій частині, де доповідач трактував діалектику в літературній творі. Доповідачеві закидали формалістичне розуміння діалектики літературного твору, еклектизм і інші вади.

Мало уваги пленум приділив конкретним питанням, зв'язаним з призовом ударників в літературу, не зважаючи на всю актуальність цієї справи. Організаційна структура літературних гуртків, принципи керівництва ними, основні засади практичної роботи (програми), всі ці зловбоденні і досі дуже мало розроблені питання призову не знайшли на пленумі достатнього висвітлення.

Пленум ухвалив перейменувати Всеросійське об'єднання селянських письменників на Всеросійське об'єднання пролетарсько-колгоспних письменників.

В. Заєць.

Від редакції: Питання, порушені на пленумі ВОКП'у, докладніше буде висвітлено в спеціальних статтях в подальших числах журналу.

ДИСПУТ ПРО ТВОРЧИСТЬ НЕФЕЛІНА

30 січня відбулося засідання критичної секції Плугу разом з харківською групою плужан. Збори заслухали доповідь Ярмоленка про збірку Нефеліна «Із глибини». Саму доповідь подаємо в цьому числі окремою статтею, а тут друкуємо скорочено диспут на доповідь.

Т. Заєць: Стиль Нефеліна це—деформований дрібнобуржуазний імпресіонізм, який по суті визначає ідейний комплекс письменника. Нефеліна цікавлять більше біологічні статтеві проблеми; цим він викриває перед нами свою ідейну вбогість. Устами Нефеліна говорить дрібна буржуазія, яка своїм песимистичним світовідчужанням намагається затушувати класову боротьбу.

Т. Лаврінченко: Книжка «Із глибини»—взірець того, як не треба писати пролетарському письменникові. Це недолучий літературний доробок з психологізмом в буржуазній його суті.

Т. Солодченко: Устами Нефеліна говорить не пролетарський письменник. Він чужий нам своїм неглибоким дрібнобуржуазним нутром.

Т. Якименко: Критика мусить знайти той шлях, що ним мусить йти письменник, і який Нефелін все таки намагається шукати. «Із глибини». Нефеліна видно лише міліну, придушеного революцією, нікчемного інтелігента.

Т. Бульбанюк: Автор зовсім не користується метою діалектичного матеріалізму. В його творах панує психологізм.

Т. Ведміцький: В оповіданні «Стайня» зовсім не видно життя сьогодиншнього села, а замість того виступає тиша і спокій. Класова боротьба іде

тільки навколо жінки, і це показує, що Нефелін зовсім не знає сьогодення цього села.

Т. Панів: Нефелін ще молодий письменник. Його перші твори лише спроби писати, і наше завдання допомогти Нефелінові вийти з його умовності й абстрактності. Не малий вплив на нього зробив і Хвильовий своїм оповіданням «Я» Коцюбинський і інші.

Т. Ярмоленко (кінцеве слово)—Автор начитавшись Фрейда, оформив настрій дрібнобуржуазного інтелігента психологізмом. (Репліка: краще б автор замість Фрейда читав Плеханова) Правильно.

Ухвалили: Оголосити цього протокола в пресі й надіслати Нефелінові.

САМОЛІКВІДАЦІЯ „НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ“ ТА „ПРОЛІТФРОНТУ“

У № 4 «Літературної газети» вміщено постанову «Нової Генералії» про саморозпуск.

У постанові зазначається, що, не зважаючи на низку досягнень, організація зробила помилку щодо консолідації пролетарських сил, неправильно виступивши на пленумі ВУСП і утворивши окрему від ВУСПУ пролетарську організацію, а тому своє існування, як окремої організації надалі вважає за шкідливе, бо вона стала об'єктивно за рупор антипролетарських елементів.

У постанові зазначається, що надалі ці товариші, які входили до об'єднання порядком самокритики будуть викривати в радянській і партійній пресі всі помилки так цілої організації, як і окремих членів.

Всі товариші, що входили до об'єднання, вважають ВУСПП за єдину пролетарську організацію, в якій можуть розвиватися всі літературні напрями, різні творчі методи, а через них і творча метода Н. Г.

Редакція в своїй примітці до постанови вважає заяву за незадовільну. В постанові змазується класова дрібнобуржуазна антипролетарська суть виступів новогенераційців проти пролетарської літератури та комуністичного виводу в літературі.

У № 5 «Літературної газети» надруковано постанову загальних зборів «Пролітфронту» про самоліквідацію.

У своїй резолюції «Пролітфронт», відзначаючи свої досягнення: участь в соціалістичному бунтівництві, зв'язки з широкими робітничими масами і т. д., разом з тим визнав, що організація не змогла піднятися на потрібну височину, щоб критикувати дрібнобуржуазні ухили своїх членів (Куліша, Сенченка, Масенка, Копиленка та Фельдмана).

Збори визнають за помилку і свою відповідь на запит ВОАПП та МБРА, де «Поліфронт» всеоюзне об'єднання обвинувачував у великодержавному шовінізмі. Збори визнали за помилку й неправильне ставлення до ВУСПП, як основної пролетарської організації, яка бореться за гегемонію пролетарської літератури.

Постанову підписало 35 членів Пролітфронту. Всі колишні пролітфронтівці, що підписали постанову, подали заяву до ВУСПП. Секретаріат ВУСПП вітає постанову Пролітфронту й ухвалив приймати до організації тих товаришів, що зліквідували свої помилки, або активно борються з останніми.

На засіданні 11 лютого секретаріат ВУСПП ухвалив прийняти до ВУСПП у таких колишніх Пролітфронтівців: Ол. Досвітнього, Г. Коцюбу, А. Лейтеса, П. Панча, А. Любченка, П. Тичину, Ів. Дніпровського, В. Мишика, В. Бобинського, Гр. Епіка, Т. Масенка, Ш. Утова-Ужвія, Калянкіова, Мелікседова, Резнікова, Ландирева, Ліякоту та М. Хвильового.

З новогенераційців до ВУСПП прийнято т.т.: Зимного, Пинькова, Булатовича, Недолю, Б. Степанова та Михайлюка.

„К И Ї В - П Л У Г“

На своєму останньому засіданні філія «Київ-плуг» прийняла до членів «Плугу» т.т. Жигалка Сергія та Косяченко Гр. Філія взяла літературне шефство над літературною групою «Центрофуга», що існує при інституті цукрової промисловості і об'єднує письменників-початківців з цукрокомбінатів. Для зв'язку і керівництва група виділила т. П. Вовка.

При Сирецькому с. г. комбінаті «Сорабкопу», «Київ-плуг» організував робкорівсько-літературний гурток. Улаштовано виступ у Куренівському радгоспі де т. Косарик виголосив доповідь про призов ударника до літератури, письменники читали свої твори з життя робітників радгоспів та організовано літературний гурток.

Вітаючи заходи щодо призову до літератури ударників з виробництва та висловлюючи подяку «Київ-плугіві», робітники радгоспів особливо відзначували потребу об'єктивного показу життя та ентузіазму с. г. пролетаріату, а також культурної допомоги йому.

На виклик районової газети Бориспільського району «Київ—Плуг» організував літературний виступ в Борисполі та одному з колгоспів району. Райгазета провела досить гарну підготовку; було вміщено декілька статтів, що ознайомили читача з спілкою «Плуг» та зокрема, з письменниками Київської філії.

Після ґрунтовної доповіді т. КОСАРИКА «Література доби реконструкції та залик ударників соціалістичних ланів до літератури»—читали свої твори: ЯКОВЕНКО, ГУМЕННА та інші, а також письменник Ол. Носенко та початківці—ударники.

Не менше прихильно зустріли письменників і в колгоспі.

Київський радіоцентр запропонував «Київ—Плугіві» включити в план транслявання твори письменників радіом.

Перший виступ біля мікрофону відбувся 15 березня.

Літературний гурток при Куренівському молококомбінаті розгорнув широку свою роботу. Керівник гуртка т. Косарик провів 4 студійних зборів. Гурток, що налічує до 40 чоловіка, має 28 пастухів і доярок.

«Київ—Плуг» виїжджає на засівкомпанію. Уже виїхали Вовк П. (Запоріжжя), Заянчківський (Шевченківщина), Яковенко (радгосп № 24) та інші.

ПЛАН РОБОТИ ЦЕНТРАЛЬНОГО БЮРА ТА П Р Е З И Д І Ї „ПЛУГ“ НА 1931 РІК

Доба вивершення соціалізму в нашій країні вимагає напруженої роботи і відповідних темпів на всіх ділянках ідеологічного фронту, в тому числі і на літературному, отже відповідно цих великих завдань мусить бути перебудована і упрянована вся робота «Плуга» на його ділянці. Виходячи з цих завдань, план роботи «Плуга» є таким:

І. В ДІЛЯНЦІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. Організувати:

- а) Сектор кадрів із Методично-Консультаційним Бюро;
- б) Критично-Методологічний Сектор;
- в) Сектор Художньо-Творчої роботи і з бригадами: поезії, драми, нариса та прози.

2. Скликати широку нараду за участі представників від літгуртків та філій:

- а) Сектору кадрів із Методично-Консультаційним Бюро;
- б) Критично-Методологічного Сектору;

- г) Сектору Художньо-Творчої роботи.
  3. Скликати 2 пленуми Центрального Бюра разом із представниками від філій, членами Бюра «Німецької Секції, Бюра Літгрупи «Трактор» та членів ревізкомісії.
  4. Взяти участь у виробничих та творчих нарадах, пленумах, З'їздах ВОПКП у й інших надоб'єднань революційних селянських письменників.
  5. Взяти активну участь у створенні Всесоюзної Асоціації революційних селянських письменників.
  6. Розпочати підготовчу роботу до 10 річного ювілею «Плуга».
  7. Продовжувати роботу по організації національних секцій—булгарської, єврейської, польської.
  8. Заслухати звітні доповіді:
    - а) Німецької секції,
    - б) Літгрупи «Трактор»,
    - в) Київської філії,
    - г) Представників від «Плуга» «У Федерації», в М. К. письменників, в Лочафі та в Оргкомітетові МБРА.
  9. Проробити питання щодо побуту членів «Плуга»: житлові умови, лікування тощо.
- В порядку зміцнення спільного фронту влаштувати об'єднані наради.
10. В порядку зміцнення спільного фронту із ВУСПП'ом, Західною Україною та Молодіжком влаштувати об'єднані збори, з цими організаціями.
  11. Обстежити роботу:
    - а) Німецької Секції,
    - б) Київської філії «Плуга»,
    - в) Літературних гуртків,
    - г) Центральної студії.
  12. Заслуховувати звітні доповіді про роботу секторів:
    - а) Сектору кадрів і Методично-Консультаційного Бюра.
    - б) Критично-Методологічного Сектору,
    - в) Сектору Художньо-Творчої роботи.
  13. Лочофізуватися на 100%.

II. В ДІЯНЦІ МАСОВОЇ Р О Б О Т И

1. Закріпити роботу організованих літгуртків.
  2. Скликати Всеукраїнський З'їзд ударників.
  3. Закріпити за літгуртками для живого інструктажу членів «Плуга» та членів із літгрупи «Трактор».
  4. Організувати ударні бригади, що виїжджатимуть під час поточних політично-громадських кампаній (посівкомпанія, жнива, осіння засівна, хлібозаготівля, мобілізація коштів, контракція, колективізація тощо для участі в цих кампаніях та для переведення роботи з ударниками, покликаними до літератури.
- Використовувати також для цього й місцевий актив з філій та окремих членів «Плуга», що живуть на периферії.
- Обслужити за цей час силами «Плуга» й «Трактора» не менше 15 районів.
5. Скликати районні та міжрайонні зльоти, курси літгуртків—не менше 5.
  6. Влаштувати товаришські зустрічі із революційними селянськими письменниками інших національностей, а саме:
    - а) Німецькими,
    - б) Булгарськими,
    - в) Білоруськими,

- г) Молдавськими,
- д) Грузинськими.
- 7. Опрацювати програм роботи літгуртків.
- 8. Опрацювати для гуртків за програмом такі питання:
  - а) Літгурток та його робота (метод. і орган.),
  - б) Політика партії в літературі,
  - в) Літфронт за доби реконструкції,
  - г) Що таке література,
  - д) Художня мова,
  - е) Художній нарис,
  - ж) Робота письменника над прозою,
  - з) Техніка вірша,
  - і) Що треба знати драматургові,
  - к) Сіль і творча метода п.-с. літератури.
  - л) Куркульська література,
  - м) В боротьбі за марксистську критику,
  - н) 10 років роботи «Плуга».

Всі видати українською, німецькою, болгарською мовами.

8. Видати низку альмонахів із максимальною участю ударників за тематичними ознаками:

- а) «Плуга»,
- б) Німецької секції,
- в) Збірники окремих літгуртків (3—5),
- г) Літгрупи «Трактор»,
- д) Збірник критичних статей.

9. Допомогти ударникам у спосіб літературного співробітництва видати свої книжки.

10. З метою стимулювати роботу так літгуртків, як і окремих ударників включитися в конкурс на кращий літгурток та найкращий твір ударника-початківця, договорившись про це із НКО УСРР, Вуками Розземлісу, Цукровиків, як і з Колгоспцентром, Зерноцентром та Трактороцентром.

III. В ДІЛЯНЦІ ТВОРЧОЇ ТА ВИХОВНОЇ РОБОТИ

1. Організувати вечори:

- а) Творчі 10
- б) Самокритики 10

2. Відрядити терміном на 20, 30 і 40 днів членів «Плуга» для творчої роботи:

- а) В райони суцільної колективізації. . . . . 5 чл.
- б) МТС і Радгоспи . . . . . 5 »
- в) Комуни національні. . . . . 3 »
- г) Машинобудівельні заводи (сільсько-господарських машин) . . . . . 2 »
- д) До Червоної Армії та на маневри . . . . . 4 »

Разом. . . . . 19 чл.

3. Дати творчу командировку на термін до 1 місяця:

- а) Сибір 2
- б) Білорусь 1
- в) Молдавія 1
- г) Німці (поволжа) 1
- д) РСФСР 2
- е) Булгарські райони. 1

ж) Далекий Схід	2
з) Татарська Республіка	1
і) Узбекистан	1
к) Кавказ	2
л) Казакстан	2

Разом . . . 16

4. Упорядкувати облік творчої та громадської роботи членів «Плуга».
5. Допомогти членам «Плуга» відвідувати добровільно для підвищення свого загально-наукового рівня відповідні наукові заклади: Ін—т Марксизму-Ленинізму, Шевченка, Літературної катедри інших інститутів та користуватися бібліотеками що є в Москві.
6. Провести низку розмов-доповідей із керівниками Колгоспцентру, Зерноцентру, Трактороцентру, Союзхлібу та ВУК'ів землеробських спілок.
7. Перевести такі ж розмови-доповіді з політичними керівниками.
8. Організувати та проводити для членів «Плуга» 2 семінари підвищального типу із питань:

- а) Національного,
- б) Історичного та діалектичного матеріалізму,
- в) Селянське питання.

9. Сприяти організації членів «Плуга».
10. Вести облік індивідуальних плянів членів «Плуга» та їх виконання
11. На підставі індивідуальних плянів скласти загальний творчий плян організації, виступивши з цим пляном на соцзмагання із другими літорганізаціями.

Пляна затверджено на Президії та ЦБ «Плуга» 12-13-III—31 р. й ухвалено оголосити в пресі: «Плуг», «Трактор» і «Литгазета».

З доручення ЦБ «Плуга»: Панів, Пилипенко, Штангей.

КОНКУРС НА КРАЩИЙ ТВІР УДАРНИКА

Журнал «ТРАКТОР» та газета «С.-Г. ПРОЛЕТАР» оголошують конкурс на кращі твори ударників, призваних у літературу.

Завдання конкурсу—виявити кращі літературні сили і творчі можливості ударників—с.-г. пролетарів і колгоспників, сприяти опануванню літературної справи широкими верствами передових бійців на фронті соціалістичної праці.

Загальні вимоги до творів на конкурс:

- а) актуальна тематика (соцзмагання, робота ударних бригад, зустрічній промфінплан, нове ставлення до праці, проведення другої більшовицької весни, боротьба за генеральну лінію партії у практичній роботі, боротьба за кадри, робота висування і т. інш.);
- б) широке і правильне політичне трактування теми (навіть вузької);
- в) відповідна художня форма, емоціональна насиченість, що заражає читача, будить у нього творчий ентузіазм.

Зокрема:

Нарис має художньо відтворювати конкретні (що були справді) факти праці й будівництва й подавати широкі висновки з них.

Оповідання має подати в художніх образах картини типізованої дійсності (тут припускається художня вигадка,—не так, як у літературі).

Вірш чи пісня—в бойових тонах описувати наші перемоги, конкретну роботу ударників.

Гумореска, фейлетон, сатира повинна бити вияви бюрократизму, опортунізму, рвацтва, головоуятства, шкідництва і т. д.

Кращі твори будуть видані окремими книжками або збірками, надруковані в журналах «Плуг», «Трактор», газеті «С.-Г. Пролетар».

Автори найкращих творів дістануть премію:

1 премія—екскурсія Харків—Москва—Ленінград.

2 премія—екскурсія на Дніпрельстан.

3 премія—екскурсія в радгосп «Гігант» на Північному Кавказі.

4 премія—Повна збірка творів Леніна.

5 премія—Передплата на Літературну Енциклопедію.

До складу журі (що даватиме оцінку творів і призначатиме премії) входять: Романовський, Смородін, Гавриленко, Пилипенко і Заєць. Перше засідання журі відбудеться першого липня ц. р.

Твори надсилайте на адресу: Харків, Пушкінська, 24, редакції журналу «Трактор» з написом «на конкурс».

ПОТОЧНА РОБОТА „П Л У Г А“

На 22 травня скликається поширений Пленум ЦБ «Плуга» та забот ударників, призваних до літератури.

20 травня розпочине роботу з'їзд німецької секції «Плуга».

На засіданні Президії ЦБ «Плуга» 2 квітня схвалено такий керівний склад секторів при ЦБ:

1) Сектор кадрів: Штангей, Гавриленко, Дік.

2) Методично-консультаційне бюро: Заєць, Лавріненко, Ярмоленко, Даниленко, Вольф.

3) Критично-методологічний сектор: Пилипенко, Савченко, Грудина, Кноре.

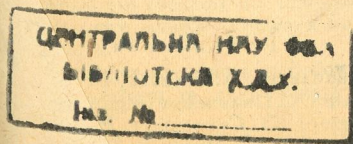
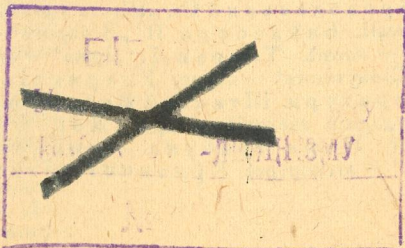
4) Сектор художньо-творчої роботи: Панів, Дорошко, Холош, Головка, Ведмицький, Грудина, Фіхтнер.

Керівниками бригад по цьому секторові призначено: до бригади поезії—Ведмицького; до бригади драми—Грудину; до бригади прози—Головка і до бригади нарисів—Холоша.

ДОГАНА ТА ВИКЛЮЧЕННЯ:

т. ШИМАНСЬКОГО О. (він же і Збінський) виключено із лав «Плуга» за його заявою.

т. БОЖКА за постановою ЦБ «Плуга»—виведено за неетичне й дескридитуюче поведіння із складу ЦБ.

ЗМІСТ № 3

	Стор.
Косарик-Коваленко Дм. „Партизанський колодязь“ — оповідання	5
Ведмідький Ол. — „Удар- ники ланів“ — поезії	48
Минко Василь — „Заява“ — оповідання	49
Муринець Василь — „Па- вуки“ — п'єса (закінчення)	54
Ударників соціалістич- них ланів до літера- тури	
Листи консултанційного бюро.	76
Ясан Ів. — „Пролетарська фор- теця“ — нарис	86
Дорошенко П. — „Молодьба“ — презії	102
Холош Вол. — „Штурм“ — на- рис	103
Хроніка ударництва	111
Наша трибуна	
Лавриненко Юр. — „По той бік правди“ — стаття	112
Ярмоленко Андр. — „Мілка глибина“ — стаття	121
Критичні нотатки	
Капустянський Ів. — Лав- риненко Ю. „Василь Чумак“	125
Г. Д. — Гжицький Вол. „Цісарське право“	128
Хроніка	

ЗМІСТ № 4

Добровольський Ст. „Шоста ударна“ — повість. Ладохін. „Портрет“ — поезії. Байдебура П. „З дороги“ — оповід. Луговський. „Пере- коп“ — поезії. Тарпан Г. „Іржа“ — оповід. Грудина Дм. „Шумлять гаї Славутчини“ — нарис. Ударників соціалістичних ланів до літератури. Штангей Вол. „Попередні підсумки призову. Вовк П. „В ударній заграді“ — нарис. Дорошенко Я. „Пісня комсомолки“ — поезії. Наша трибуна. Ярмоленко Андр. „На цінному мате- ріялі“ — літпортрет. Критичні нотатки. Хроніка.

Редколегія

В. Гавриленко, А. Головка, В. Нефе
А. Панів, С. Пилипенко (відповідає
редактор), Ю. Савченко та В. Шт

ЖУРНАЛ МАЄ ТАКІ РОЗДІЛИ:

I. Літературно-художній.

II. Призов ударника соціалістичних ланів у літературу.

У цьому розділі висвітлюватиметься робота над призовом.

Друкуватиметься кращі твори призовників.

Консультуватиметься призовників регулярними відкритими листами.

III. Громадсько-політичний розділ.

Висвітлюватиме найболючіші питання соціалістичної реконструкції сільського господарства, колективного та радгоспного руху, побуту тощо.

IV. Наша трибуна.

Міститиме статті загальнотеоретичного характеру з мистецтва та літератури; статті про радянську й, головню, про пролетарсько-селянську літературу.

V. Критичні нотатки.

Передплата на рік 5 крб., на півроку 3 крб., окреме число 50 коп.

Передплату здавайте або безпосередньо до Періодсектору Укркнигоцентру ДВОУ, Харків, Сергієвський майдан, Московські ряди № 11, або до міжрайонових контор періодсектору Укркнигоцентру по всіх значних містах України, а також до поштових контор і листоношам. В м. Харкові—вул. Вільної Академії 41, або викликайте уповноважених тел. № 66-27.

Рукописи, що надсилається до редакції, мають бути передруковані на машинці або чисто й виразно переписані на одному боці паперу. Неухвалені до друку рукописи, редакція авторам не повертає. Доплатних листів редакція не викуповує.

Редакція застерігає за собою право виправляти та скорочувати рукописи.

Адреса редакції: Харків, Пушкінська вул., 46 тел. 4-21.

60 коп.

P L U G